

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΛΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΙΑΝ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΕΤΟΥΣΙΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΥΦΗΡΕΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΡΕΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ε'.—ΤΟΜΟΣ Ε'.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Κάτωθεν τοῦ Ἀγμαρξέλου

1892

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Έσωτερικού δρ. 10. Έξωτερικού φρ. χρυσά 10.
Πας συνδρομητής θεωρείται και μέλος άρραγόν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' Γ' ΚΑΙ Δ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

δραχμαί 10 έν τή έσωτερική και φράγκα χρυσά 10 έν τή έξωτερική.

Συνδρομητικά έγγραφοίται έν τή γραφεία του περι-
οδικού, κειμένα έν τή ένταξη των άγιων Θεοδώρων,
έπί Μιλτιάδου αριθμ 27, και έν τοίς βιβλιοπωλείοις
Άντισση Κωνσταντινίδου και Γ. Κασοδύνη.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Αναπλάσεως» Αθήνας.
Collège «Anaplasis» Athènes.

Πάσα διορεία προς τον Σύλλογον ή προς τό ταμείον
του «Αποστόλου Παύλου» ή πύσα συνδρομή προς τό
περιοδικόν πέμπεται ή προς τον Πρόεδρον της «Αναπλά-
σεως» Σ. Μητροπολίτην Αθηνών κ. Γερμανόν, ή προς
τον Διευθυντήν του περιοδικού.

Τά περιεχόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα και μη
δέν επιστρέφονται. Πάν άρθρον μη φέρον άπογραφήν
προσέρχεται έν της Διευθύνσεως.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Ξ. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1892.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Η επέτειος έορτή του Σύλλογον της «Αναπλάσεως».
— Λόγος Μιχαήλ Ι. Γαλανού. — Του κανονικού δι-
καίου της ορθοδόξου Ανατολικής Έκκλησίας ή χρη-
σιμότης υπό τρεις μόνον ήψεις έξεταζομένη, υπό Δημ.
Ζαμπουλάδου καθηγητού. — Κήρυγμα Ιεροκρητίκου. — Έκ-
θεσις προς την Ιεράν Σύνοδον άρχιμ. κ. Παράση. —
Ο Μητροπολίτης Αθηνών Γερμανός τοίς κυρίοις βου-
λευταίς της ΙΓ'. περιόδου. — Άναστάσιος Βυζάντιος.
— Άλληλογραφία.

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Την 29ην Ιούλιου μηνός Ιουλίου επί τη
μνήμη των άγιων Αποστόλων και πρωτοκορυ-
φαίων Πέτρου και Παύλου ο Σύλλο-
γος της «Αναπλάσεως» εώρτασεν έν τή νύχτ
της άγιας Ειρήνης την επέτειον αυτού, ή δέ
τελετή έγέμετο σεμνοπρεπή και κατά πάντα
έξια του ήμετέρου σωματείου.

Ο ναός ήν καλλιπρεπώς διακεκοσμημένος,
άπό της ογδόης δέ πρωινής ώρας πλήθος έκλε-
κτών συνέρρεον έν αριθμ. Έκτός των έν Αθή-
ναις και Πειραιεί έταίρων του της «Αναπλά-
σεως» Σύλλογον και των μελών του Διοικη-
τικού αυτού συμβουλίου παρήσαν Ικανοί λό-
γοι, επιστήμονες, καθηγηταί, έμποροι, βιομη-
χανοί και άλλοι φιλόσοφοι την εὐσεβή δ' όμη-
γυριον άράτηον και εὐλαβείς και φιλόμουσοι
κυρίαί. Είς την έορτήν σύσσωμοι προσήλθον
και οι έσωτερικοί σπουδασταί της Έξαρτείου
Σχολής μετά του Διευθυντού αυτής κ. Κολί-

σση, εδηροστήθησαν δέ να τιμήσωσιν αυτήν
διά της παρουσίας των οι σ. Συνοδικοί, ο νο-
μάρχης Αθηνών κ. Αρακόπουλος, και ο δήμαρ-
χος αυτών κ. Μ. Μελάς.

Η θεία Μυσταγωγία έταλεύθη υπό του Σε-
βασμιωτάτου προέδρου της «Αναπλάσεως»
Μητροπολίτου Αθηνών κ. Γερμανού, ματέσχε δ'
αυτής και ο πανοσιολογίατατος αντιπρόεδρος
του Σύλλογον άρχιμανδρίτης κ. Γ. Παναγιωτό-
πουλος. Περί ώραν δ' ένάτην μετά την ανά-
γνωσιν του Ιεροῦ Εὐαγγελίου ανέλθον τό βήμα
ο έκ των μελών του Συμβουλίου του Σύλλο-
γον κ. Μιχαήλ Γαλανός άπήγγειλε τον πανη-
γυρικόον της έορτής.

Ο κ. Γαλανός, ού τό αξιόλογο έν τή «Ανα-
πλάσει» έρθρα άπό πολλού κατέκτησαν την
άγάπην και την εκτίμησιν των άναγνωστών
αυτής, κατέδειξε διά του λόγου του, ότι δέν
είνε μόνον γλαφυρός άρθρογράφος αλλά κατέ-
χει και αξιόζηλα χαρίσματα ήήτορος Έκκλη-
σιαστικού. Αναλαβόν να ξετάση τον Χριστι-
ανισμόν έν σχέσει προς τό παρελθόν, τό πα-
ρόν και τό μέλλον αυτού, γεγονότα δέ και
πράγματα επικαλούμενος, απέδειξεν ότι τό πα-
ρελθόν διηγείται τάς νίκας του Χριστιανισμού,
ότι τό παρόν μαρτυρεί την άκαταγώνιστον
ίσχύν του, ότι είς τό μέλλον επικυφλάσσεται να
πανηγυρίση πλήρη και δριστεκόν τον θρίαμβόν
του και ηύχθη όπως ή σημαία του Χριστιανι-
σμού, υπό τάς πτυχάς της όποιάζ ο της «Ανα-
πλάσεως» Σύλλογον ήγωνίσθη, αγωνίζεται και
δ' άγωνισθή, καταστή ή σημαία όλουλήρου ήμων
του έθνους.

Ο λόγος του κ. Γαλανού συνεκράτησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀμείωτον καὶ ἀμείριστον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατηρίου βλου διὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δὲν ἤρρεσε δ' ἄπλωδ' ἀλλ' ἐθέληε καὶ ἐπεισεν. Ἐν τῇ κρίσει ἡμῶν ταύτῃ οὐδεμία ὑπέρχει ὑπερβολή, πεποίθημεν δὲ ὅτι ὁμοία θὰ ὑπάρξῃ ἢ ἐντύπωσις καὶ ἡ κρίσις τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ ἐν τῇ «Αναπλάσει», ὑπὲρ ὧν δημοσιεύομεν αὐτὸν κατωτέρω.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ὑπῆρξεν ἡ ἐφέτος τελεσθεῖσα πέμπτη ἐπέτειος ἐορτῆ τοῦ Συλλόγου τῆς «Αναπλάσεως». Ἐδύνασθε δὲ καὶ ἡμεῖς ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνεϊ στέφῃ ἀείποτε ἢ ἐπιτυχία. Καὶ περὶ τούτου; ἱκανὰς ἔχομεν ἐλπίδας. Τὸ περιοδικὸν του κατακτῆ ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐδάφη νέα, οἱ συνδρομηταὶ του πληθύνονται, πᾶσα προσπάθεια καταβάλλεται ὡς ὑπεκκλήθῃ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον, πανταχόθεν δὲ καὶ ἀπὸ χωρῶν ἀπωταίων θερμοτάτος διαδηλοῦται ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιθυσιασμός. Ἐκ τῆς πίστεως δὲ ἦν ἐμπνεῖται τὸ πρόγραμμα τοῦ Συλλόγου, ἐκ τοῦ ροῦτρου δι' οὗ περιβάλλει αὐτὸν ἡ εὐέλπις καὶ σεπτή τοῦ ἐπιτίμου αὐτοῦ προέδρου μορφή, ἐκ τοῦ ἀκραφνοῦς χριστιανικοῦ ζήλου, ὅστις διακρίνει τὸν τακτικὸν αὐτοῦ πρόεδρον τὸν σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἀθηνῶν διὰ τῆς πολιτείας αὐτοῦ κατακτῆσθαι τὸ σέβας πάντων τῶν ὀπισθοδηποτε ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως καὶ ἀνορθώσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐνδιαφερομένων, ἐκ τῆς συνέσεως τῶν διοικούντων τὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁσημέραι κρατυνομένου ἐνδιαφερόντος οὐ μόνον τῶν ἐαίρων του ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων, πεποίθημεν ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος θὰ δυναθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ βαθμηδὸν πάντα τὰ μέσα δι' ὧν ἢ τῆς κοινωνίας Χριστιανικῆ ἀνάπλασις κατορθοῦται καὶ ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅστις ἀπηγόρευσε τὴν ἴδρυσίν του καὶ ἐμπνεῖται τὰς ἐργασίας καὶ τὰς βλέψεις αὐτοῦ.

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ
ΛΟΓΟΣ
ΡΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΝΑΩ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΣ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα, αἰδέσιμον κρεβντιέριον, φίλοτατος ἀμήγηρις καὶ φίλοι τῆς «Αναπλάσεως» ἑταῖροι.

Ἐπειδὴ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, οὗ σήμερον ἐν τῷ ἑσπῆ τούτῳ ναῷ τὴν ἐπέτειον ἔχομεν

ἐορτήν, ἰδρῦθη καὶ ἐργάζεται πρὸς ἐμπέδωσιν παρ' ἡμῖν τῶν μεγάλων καὶ κοσμοσωτηρίων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχῶν, ὑπὲρ ὧν περιφαιῶς καὶ θαυμασιῶς ἠθλήσαν οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ ἄς διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν ἐπόσαν ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐν αὐταῖς θὰ εὕρισκε ζωὴν καὶ σωτηρίαν καὶ ὅτι τούτων ἐμελλε νὰ εἶνε ἡ νίκη, σύμφωνον πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς ἀγομένης τελετῆς ἐνθύμια τὸ νὰ ἐξετασθῇ ἐν μεγάλας γενικαῖς γρηματῶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἂν τὰ πράγματα ἐδικαίωσαν τοὺς πρωταθλητὰς καὶ πρωτοεργάτας τοῦ εὐαγγελίου, φρονῶν ὅτι τοιαύτη ἐξέτασις καὶ τοῦτον ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους τὸν πρακτικὸν σκοπὸν, ὅτι ἐξ αὐτῆς θὰ καταφανῇ ἂν καλῶς ποιῶσι καὶ δυνατὰ ἐπιζητοῦσιν οἱ καλοῦντες σήμερον τὸ ἡμέτερον ἔθνος ὑπὲρ τὴν σημαίαν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἐπικράτησιν παρ' ἡμῖν ἐπιπέδωκοιτες ἢ ἂν τὴν σημαίαν ταύτην ὀφείλουσι νὰ συμπτύξωσι καὶ ν' ἀποφορέωσιν αὐτὴν ὡς σημαίαν οὐδεμίαν δοῦσαν κατακτῆσθαι ἐν τῷ παρελθόντι, οὐδὲν εὐγενὲς σκιαζοῦσαν ἐν τῷ παρόντι καὶ οὐδὲν μέγα ἔχουσαν νὰ ἐλλοιῇ ἐν τῷ μέλλοντι. Τὴν ἐξετάσιν δὲ ταύτην παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ θεωρῶ σκοπιμωτάτην καὶ λυσιτελεστάτην διὰ τοῦτο, ὅτι ἔνεκα τῆς ἡμετέρας πειρηχῶς καὶ πτωχῆς μέχρι τοῦδε χριστιανικῆς παραγωγῆς καὶ συγκομιδῆς καὶ τῆς ἀγνοίας ἦν οἱ πλείστοι ἔχομεν περὶ τῆς παρανομίας κινήσεως καὶ τῆς καθύλου ἐν τοῖς νῦν χρόνοις καταστάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπολαμβάνομεν αὐτὸν νεκρὸν ἢ νεκροφανῆ, ἢ ὅτι δὲ ὅτι μετὰ δέκα καὶ ἑννέα αἰῶνας ὁ χριστιανισμός εἰς τοιαύτην περιήλθε θέσειν πολλοὺς ἐμβάλλει εἰς ἀθυμίαν καὶ πολλῶν ψυχραίνει τὸν ἐνθουσιασμόν, καθήκον ἐπομένως ἑρῶν ἔχομεν νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν νοσηρὰν ταύτην πρόληψιν, εἰς ἣν δύναται νὰ ἐντροφῶσιν οἱ ἄπιστοι, οἱ ἀπισιόδοξοι καὶ οἱ μεμφίμοιροι, οἱ ἐκ περιωρισμένων καὶ μερικῶν ἀπόψων κρῖνοντες καὶ οἱ ἀρεσκόμενοι τὰ πάντα νὰ φαντάζονται σεσηπῶτα καὶ καταφρόντα ἐκτὸς ἑαυτῶν, καὶ τὸ καθήκον τοῦτο ἔχομεν τόσῳ μᾶλλον ἐπιτακτικώτερον ὄσφ καὶ ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν πραγμάτων ἐπιβίβλεται ἡμῖν ἢ πῖ σ τ ι ς, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς παρὰ πάντας τοὺς κατ' αὐτοῦ πολέμους εἶναι καὶ ἔσται κραταίος, ἀναπτέρων καὶ τῶν ἀσθενῶν στήρων ὀπαδῶν του τὸ φρόνημα καὶ κρατυνοῦσιν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν καὶ πεποιθῆσιν. «Θαρσείτε» ἐγὼ νενύκηκα τὸν κόσμον.» Ἡ φωνὴ αὐτῆ τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἡ θριαμβευτικὴ καὶ νικητήριος φωνὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅφ ἡς ὁ ἰδρυτῆς του προδιέγραψε τὸ μέλλον αὐτοῦ εἰπὼν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους «καὶ ἔσοσθε μοι μάκρυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ

τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.» Ἐννέα καὶ δέκα αἰῶνες διέφρευσαν ἔκτοτε, οἱ αἰῶνες δὲ οὗτοι περιφαιῶς ἐκύρωσαν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ἡ προφητεία ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς πίστις, ὡς ἐλπίς, ὡς ἀγάπη, διὰ τῶν μαρτύρων ἐνίκησε τοὺς δαιμόνους καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ λόγου κατίσχυσε τῆς ἀρχαίας βίας, πλάνης καὶ διεφθορῆς. Παρὰ τὸν ἄρειον Πάγον καὶ τὴν Πνύκα ἐκυριαρχήσεν ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου, τὸ Καπιτώλιον ἐλησμονήθη πρὸ τοῦ Γολγοθᾶ, λαοὶ δὲ καὶ ἱερατεῖα κεφαλαὶ προσήλθον λατρεύοντες παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Σταυροῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐγκυβερνήθη μόνον ἐν τῇ θρησκευτικῇ τάξει τὸ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ κράτος ἐδέσποσεν βλοκλήρον τοῦ ἀνωφρονίου βίου. Ἡθνη, νόμοι, φιλοσοφία, οἰκογένεια, κοινωνία, πολιτεία, ἢ ἀνθρωπότης βλάκηνος ἐν αὐτῷ ἔδρον τὴν ἀνάστασιν αὐτῶν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε ἐν τοῖς πρωτίστοις καὶ κυριωτάτοις ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐθνη παπολιτισμένα ἀλλὰ διαφθαρμένα ὑπὸ τῶν καταχρήσεων αὐτῶν, ἔθνη ἀπολίτιστα εἶναι καὶ βάρβαρα ἐδέξαντο τὸ κοσμοσωτηριον τοῦ Χριστιανισμοῦ κήρυγμα. Δι' αὐτοῦ τὰ πρῶτα ἀνακαιμισθέντα ἐν νέᾳ ἠθικῇ ζωῇ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιφροῶσιν ἑαυτὰ καὶ νὰ πρωταγωνιστήσωσιν ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς. Δι' αὐτοῦ τὰ δεύτερα ἐξημερωθέντα καὶ ἐκπολιτισθέντα ἀνεδέχθησαν ἔθνη μεγάλα καὶ ἑσδοῦκα καὶ ἀπεσιόσασιν ἐν πολλοῖς τὴν λαμπρότητα τῶν ἀρχαίων Κρατῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδελφότητος, ἦν ἐξήγγειλε τὸ σόμα τοῦ Ἰησοῦ, τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἰδεώδη, ὧν οὗτος ἐγένετο περιφαιῶς κήρυξ καὶ μάκρυς, ὑπῆρξαν στοιχεῖα νέου βίου πολλῶ λαμπροτέρου καὶ εὐγενεστέρου τοῦ παλαιοῦ. Ἡ ἀνθρωπίνη ἀλληλεγγύη, ἡ ἰσότης, ἡ ἐλευθερία, ἡ πῶσις θεσμῶν τυραννικῶν καὶ ἐποικιστικῶν, ἡ κυριαρχία τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ζωῆς ἐν πάσῃ σφαίρᾳ τοῦ βίου, ταῦτα πάντα ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν. Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν διδάσκειται τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν. Τίς ἐξηγνήσασιν, ἐξιδανίκευσε καὶ ἀπηλευθέρωσε τὴν γυναῖκα; ὁ Χριστιανισμός. Τίς κατέστησε τὴν οἰκογένειαν θεσμὸν ἠθικόν, τίς ἐγκυβερνήσεν ἐν αὐτῇ τὴν βασιλείαν τῆς τιμῆς, τῆς πίστεως, τῆς ἐνότητος, τῆς ἀγάπης; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἤνωσε τὸν δεσπότην μετὰ τοῦ δούλου καὶ προπαρεσκέυασε διὰ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἤνωσε τὴν καρδίαν καὶ τὸ βλάπτειον τοῦ πλου-

σίου ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἰσχυρὸν ὡς καθήκον νὰ προστατεύῃ τὸν ἀσθενῆ, εἰς τὸν ὑγαίνοντα ν' ἀγρυπνῇ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ νοσοῦντος, εἰς τὸν χαίροντα νὰ συμμετέχῃ τῶν θλίψεων τοῦ πενθοῦντος; ὁ Χριστιανισμός. Τίς προσήγγισε τὸν ἀχθοφόρον πρὸς τὸν εὐπατρίδην, τὸν ἐπαίτην πρὸς τὸν ἐκατομμυριοῦχον, τὸν ἐλέχστον πρὸς τὸν μέγιστον; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἀνεκνήρξε τὸ συγχωρεῖν τοὺς ἐχθρούς, τὸ ἀγαθοποιεῖν τοὺς μισοῦντας, τὸ ἐλεεῖν τοὺς πάντας, τὸ διδόναι πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντας ἀποδοῦναι; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἀνύψωσε τὸ διακονεῖν ὑπὲρ τοῦ διακονεῖσθαι καὶ ἐπέταξε τὴν θυσίαν τοῦ εἶ γ ὡ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον; ὁ Χριστιανισμός. Τίς ἐξίωσε τοὺς ξένους πρὸς τοὺς ἡμεδαπούς, τίς διετύπωσε τὸ ἰδεώδες τῆς παγκοσμίου ἐνότητος καὶ ἀγάπης; ὁ Χριστιανισμός. Τίς διεμόρφωσε τὸ διεθνὲς δίκαιον, τίς ἠβξήσασε τὰς ἐγγυήσεις τῆς εἰρήνης, τίς ἐμετρίασε τὰ ἐκ τῶν πολέμων δεινὰ; ὁ Χριστιανισμός. Ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀὐταὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας, οἷαι σήμερον κατανοοῦνται καὶ ἐφαρμοζονται ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ βίῳ, ἐσφαλμένως καὶ ἀδίκως ὑπὸ τινων ἀποδίδονται εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ἀνεξαρτήτως πάσης Χριστιανικῆς ἐπιδράσεως. Παραλείπω ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἰσχυρῶς ἐπέδρασεν ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης διαδόσεως του ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἠθνη καὶ ἐν τισι μετεφροῦθησε καὶ ἀνεκαίνισε τὴν ὡμαλικὴν νομοθεσίαν, ἐπέπνευσε δὲ ἐν πολλοῖς τὴν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἑσδοῦκῃ ἢ πρώτῃ ἐφρωμένη ἐξέγερσις τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοσυνειδησίας χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ τελεσθεῖσης θρησκευτικῆς μεταφροῦθμῆσεως. Ἡ σημαία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἐγένετο ἕμα σημαία κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἠθνη δὲ ἀπὸ τοῦ ἱθου αἰῶνος οἱ ἐν α β α π τ ι σ τ α ἰ ἐξήτουν τὴν κατάργησιν τῆς δουλοπαροικίας, τῶν ἀγγαρεῶν, τῶν ἐπαχθῶν φόρων καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος. Αὐτὴ ἡ μεγάλη Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐξαγγέλλουσα καὶ καθορίζουσα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου ἐπεκαλέσατο τὰς ἱερὰς τοῦ Ἐδαγγελίου ἀρχὰς καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐνεπνεύσθη. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς διακήρυξιν οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται καὶ διατελοῦσιν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι κατὰ τὰ δικαιώματα. Ἀλλ' ἠθνη πρὸ δέκα καὶ ὀκτώ αἰῶνων ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδασκε τὴν ἀ δ π α λ φ ὀ τ η τ α καὶ τὴν ἐν ὀ τ η τ α π ἄ ν τ ω ν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἀνε-

κραύγας «μη γίνεσθε δούλοι ανθρώπων,» «ούκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδὲ ἑλλήνι, οὐκ ἐν δούλῳ οὐδὲ ἐλευθέρῳ, οὐκ ἐν ἴρσεν οὐδὲ θῆλυν.» Κατὰ τὴν αὐτὴν διακήρυξιν ἡ ἰδιοκτησία εἶπε ἐκ τῶν φυσικῶν, ἀκαταβίβιστων καὶ ἱερῶν τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων. Πολλῶ ὅμως πρὸ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνεκίρην ἐμφραντικώτερον ὁ θεὸς νόμος ὄχι μόνον καθιερώσας τὴν ἐντολὴν «οὐ κλέψεις» ἀλλὰ καταδικάσας καὶ αὐτὴν τὴν ἀπλήν ἐπιθυμίαν νοσηρισμοῦ τῶν ἀλλοτρίων. Ἡ θρησκευτικὴ ἐπίσης καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς συνειδήσεως ἔτυχον τῆς προστασίας τῶν Γάλλων νομοθετῶν. Ἄν ἐθέσπισαν ὅμως οὗτοι κέον τι ὁ Ἰησοῦς πρὸ αἰώνων ἐγένετο ὁ κῆρυξ καὶ ὁ νομοθέτης τῆς ἐλευθερίας ταύτης, καλέσας πρὸς ἑαυτὸν πάντα τὸν θ ἔ λ ο υ τ α νὰ ἔλθῃ καὶ εἰπὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς του ἕξαιτησαμένους τὴν ἄδειαν νὰ τιμαρῆσασιν τοὺς ἐπιδειξαντας πρὸς αὐτὸν δυσμένειαν «οὐκ οἴδατε ἡμεῖς οἷον πνεύματος ἔστε.»

Κατὰ τὴν ἐπακολούθησάν δευτέραν διακήρυξιν τὸ ἠθικὸν ὄριον τῆς ἐλευθερίας καί ται ἐν τῷ ἄξιωματι τούτῳ: «ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσης.» Κατὰ δὲ τὴν τρίτην διακήρυξιν τὰ καθήκοντα π ἄ ν τ α τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου πηγάζουσιν ἐκ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἡ φύσις ἐνεχάραξεν εἰς τὰς καρδίας ἀπάντων, «ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσης» καὶ «καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.» Ἀμφότεραι δὲ αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ διευκρίνησαν καὶ εἰς τὸ ἠθικὸν κῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλουσι τὸ κράτος, ὃ ἔσχον ἐπὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν.

Κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὄχι ὀλίγοι ἐπερρίφθησαν ἄδικοι μορφαί. Ἐπειδὴ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ, εἰς πολλὰς ἐξετάσεις καταχρήσεις τοῦ ἄξιωματος αὐτῶν ἰδιοφελῆ, ἄτοπον καὶ ἀνθαιρέτου κατέχρησαν αὐτοῦ ποιησάμενοι ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς χρησιμότητος καὶ ἐλευθερίας, ἐπειδὴ αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς ἔλεγον ἑαυτοὺς θεοὺς ἀνηγορευμένοι διήρπασαν, κατέβλησαν καὶ κατεστράφησαν τὸ ὄφημον καταπατήσαντες θελοῦς καὶ ἀνθρωπίνους νόμους, πολλοὶ παρὰ πάντα κανόνα στοιχειώδους λογικῆς καὶ δικαιοσύνης κατελόγισαν ἐπὶ τούτοις εὐθύνην εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ τὰ παραγγέλματα ταύτης φητὼς καὶ σαφῶς ἀντίκεινται εἰς τὰς ἐγκληματικὰς καὶ ἀθεμίτους τελεσθείσας καταχρήσεις, οἱ δὲ ἑαυτῶν κακουργήσαντες ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντες μὴνας τὰς ἰδίας τάσεις καὶ τὰ ἰδία κῆρῃ ἀνεπροσώπουν, τὸ δεῖ δὲ ὁ Χριστιανισμὸς καίτοι πολεμηθεὶς ὑπὸ ἀναξίων λειτουργῶν καὶ ὑπηρετῶν καὶ δεινῶς παρὰ

μορφωθεὶς περιέσωσε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγνότητα αὐτοῦ οὗτος ἰδίᾳ ἀπαλλάξας τὴν ἀθροπότητα ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν τούτων καὶ ψευδοποιμένων, εἶπε μίαν περιπέλειον ἀπὸ δεξιῆς τῆς ἀκαταβλήτου ἠθικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ζωῆς.

Ἐν τῇ μακροῦ καὶ ἐνδόξῳ αὐτοῦ σταδίου ὁ μίᾳ ὁ χριστιανισμὸς εἶπε ἐπιτιθέμενος εἰς ἀμύνομυτος κρατερόν ἀείποτε ἀπαδείξατο σθένος, οὔτε δὲ τῶν ἀντιπάλων ἢ μακρῶν οὔτε τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν ἢ πόρωσις καὶ διαστροφή ἀνέκοψαν τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ πορείαν. Συντρίβων τοὺς πρώτους, ἐκδιώκων ἀπὸ τῶν κόλπων του τοὺς δευτέρους, κατάρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του ὡς ἐπὶ πλείστον καὶ ν' ἀναδειχθῇ δυνάμις ἐκπολιτιστικῆς καὶ ζωοποιῆς πανταχοῦ ὅπου ἐκυμάτησεν ἡ σημαία του. Καὶ τοιοῦτοτρόπως σήμερον ὅλος μὲν ὁ πεπολιτισμένος κόσμος εἶνα κόσμος χριστιανικός, χωρῶν δὲ καὶ ἔθνων βαρβάρων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας ὁ ἐκπολιτισμὸς ἐπιτελεῖται κυρίως διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, κεκτημένου τὴν θαυμασίαν ἰσχὺν καὶ μηδενίξῃ τὸ κράτος τῶν ἔξεων καὶ τῶν κληματολογικῶν καὶ λοιπῶν φυσικῶν ἐπιδράσεων, νὰ ἀφομοιῇ τὰ πνεύματα, τὰς συνειδήσεις, τὰ ἦθη, νὰ διαδίδῃ δι' ὅλων τῶν τάξεων ἡμερᾶ συναισθημάτων, ἐγγενῆ ἰδεῶν καὶ ἀρχῆς ὑψηλῆς, νὰ διαμορφώσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πολίτην, τὸν οἰκογενειαρχὴν καὶ νὰ δημοκρατικῶς κοινωνίας λογικῶν καὶ ἠθικῶν ὅρων ὅπου πρὶν συνωθούντο ὀρθαί ἄγρια ἢ ἐβόσκοντο ἀγέλαια παχυλὰ μικρὸν διαφέροντα τῶν θηρίων καὶ τῶν κτηνῶν.

Ἀλλ' εἶπε ἄρα ἀληθὲς ὅτι ὁ χριστιανισμὸς σήμερον κινδυνεύει καὶ λιποψυχεῖ, ὅτι τὸ κῆρυξ αὐτοῦ ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ κράτους τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, καὶ ὅτι δημιουργοῦνται νὰ πνευματικὰ, ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ καθέστηκα μέλλοντα ν' ἀντικαταστήσωσι καταρροὴν καὶ παλαιωθῶν τὸ χριστιανικὸν καθέστηκα; Εἶπε ἀληθὲς ὅτι ὁ χριστιανισμὸς παύει ἤδη βασιλεύειν ἐν ταῖς διανοίαις, ἐν ταῖς καρδίαις, ἐν τοῖς ἦθεσιν, ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι νῦν ἀρχαὶ ἀπειλοῦσι ν' ἀνατρέψωσι τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ ἀντι ἐνεργοῦ καὶ ζῆλος στήματος νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἀντικείμενον ἀπλῆς ἱστορικῆς μελέτης ὡς γεγονός τι σὴν θεῶν, ἀνθρώπων, καταδεδεικμένον νὰ πρεσβύτη ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου ἀπὸ προσώπου εἰβίωσεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ;

Ὁ χριστιανισμὸς ἀείποτε ἔσχε πολεμῶν, πολλὰκις δ' ἐναντίῳ ἐμπαθεῖς καὶ πλανώμενοι ἐνηρστέθησαν νὰ προαπαγγέλωσι τὸν ἐπιταξιὸν του. Τῆς τακτικῆς ταύτης χρήσεως ἐγένετο ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Αὐτοκράτορες ἐφαντάσθησαν

ὅτι τὸν κατέβαλον ὀσφισταὶ ὠνευρέθησαν ὅτι τὸν ἐμψέτισαν. Ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς τοὺς αὐτοκράτορας κατέδειξε μηδὲν δυναμένους, τοὺς ὀσφιστὰς ἐξήλεγε ὡς περυσωμένους μαρτύρους, ἢ δὲ κραυγὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ θνησκοντος ἀνεκίρησας Ναζωραῖον εἶπε ἡ κραυγὴ τῶν ἐχθρῶν ἐν γένει ὅλων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, οὔτινες ὁ εἰς μετὰ τὸν ἕλλον ἐξέπνευσαν καὶ ἐξέλειπον, ἐνθ' ὁ Ἰησοῦς προσέειπε ἀείποτε ζῶν, ἐνισχύων καὶ ἐπεκτείνων τὸ πανσθενὲς καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ κράτος. Καὶ σήμερον δὲ ὁ χριστιανισμὸς ὄχι μόνον δὲν κινδυνεύει, ὄχι μόνον δὲν λιποψυχεῖ, ἀλλ' εἰς ποτὲ διασώζει τὸ περιφανὲς καὶ ἀπροσμάχητον αὐτοῦ κῆρυξ καὶ εἶνα τὸ κράτος αὐτοῦ βυθύτερον, πραγματικώτερον, ἀσφαλέστερον ἢ ἐν οὐρανῶσι ἕλλη περιόδῳ τοῦ μακροῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ βίου.

Αἱ ἀποδείξεις τῆς πραγματικῆς ταύτης ἀληθείας πρόκεινται πολυάριθμοι, ἐναργεῖς, ἰσχυροὶ, ἀκαταμάχητοι.

Τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον δὲν μειοῦται ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀλλ' ὀσημερῆρα κρατύνεται. Ἡ κυκλοφορία τῶν ἀντιτύπων τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἶνα θαυμασίως ἐύρεια ὅσον οὐδέποτε ἔλατε, ἀνέλογος δὲ πρὸς αὐτὴν εἶνα καὶ ἡ ἐκδοσις καὶ δημοσίευσις χριστιανικῶν βιβλίων, ἡμερῶν καὶ περιοδικῶν. Τὸ ἐν τοῖς νεοῖς κήρυγμα ἀποκαθίσταται ἐν ταῖς συγχρόνοις ἐκκλησίαις θεομῆς ἱερῶν καὶ ὑψηλῶν, ὁμοθυμῶν δὲ ἀκαίτησις καὶ συνειδήσις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου εἶνα τὸ νὰ μορφωθῇ κλήρος ἀντάξιος τῆς κλήσεως του καὶ ἡ μόρφωσις αὐτὴ ἀνεγνωρίζεται ἐνδιαφέροντα ὄχι μόνον τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πολιτείαν. Πολλοὶ προσέτι διὰ τῶν Κυριακῶν Σχολῶν καὶ τῶν δημοσίων θρησκευτικῶν διαλέξεων ἐξυπηρετεῖται ἡ διάδοσις καὶ κατίσχυσις τῆς θρησκευτικῆς τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλίας, μυριάδες δὲ πιστῶν σπεύδουσι πρόθυμοι ἐκεῖ ὅπου ἀκούονται δῆματα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Αὐτὸς ὁ παπισμὸς, ὅστις σήμερον οὔτε λόγους διαθέτει οὔτε ἀφορισμούς, τὴν ὅμως κέκτηται ἐπιρροὴν πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουσι καθολικοὶ πληθυσμοί, διὰ τοῦ ἠθικοῦ κράτους, ὃ διὰ τῆς καθαρῆς αὐτοῦ θρησκευτικῆς δυνάμεως ἀσκέτ' ἐπὶ τὰς συνειδήσεις ἐκατομμυρίων, ὥστε ἐξαναρτᾷ αὐτοκρατορίας καὶ βασιλείας καὶ δημοκρατίας καὶ ὑπερφιάλους κυβερνήσεις νὰ προσφέρωνται πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἴσου καὶ νὰ ἐπιζήτωσι τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ καὶ τὴν φιλίαν, — αὐτὸς οὗτος ὁ παπισμὸς ὃ ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις τῆς ἐλευθέρως συζητήσεως τοσαύτην ἰσχὺν ἔχων, παρὰ πάντα αὐτὸν τὰ ὀλισθητήματα καὶ πάσας τὰς κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεις, τὴν ἰσχὺν δὲ ταύτην μείζονα

προσκότουμενος καθόσον φαίνεται κατανοῶν τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, — αὐτὸς, λέγομεν, ὁ παπισμὸς ἀποδεικνύει ὅτι ἐν Εὐρώπῃ, ἢ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρέσκονται παριστῶντες ὡς ἀπ' ἕκρου μέχρις ἕκρου ἄθεον καὶ ὀλισθητικὴν, ἢ θρησκευτικὴν πίστιν εἶνα δυνάμις μεγάλη, πραγματικὴ, ἐπιβάλλουσα ἐκ τούτων δὲ πειθόμεθα ὅτι οὐ μόνον ἔθρησκον δὲν εἶνα τὸ παρὸν ἀλλὰ καὶ διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν τῶν τεταγμένων ἐν τῇ θρησκευτικῇ τάξει δυνατὸν νὰ παραχθῇ ἐξ αὐτοῦ μέλλον ἐξισούμενον πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ἰδεῶδες τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων, πλεονεκτοῦν δ' ἐκείνου διὰ τῶν τῶν πρῶτων καὶ ἀνεκαινίστων, αἵτινες διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ πνευματικῷ, ἐπιστημονικῷ, κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ τῆς ἀνθρωπότητος βίῳ. Ἐν γένει, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις τὸ θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον κρατύνεται, ἡ θεομότης τῆς πίστεως ἀξάνει καὶ ἡ ἀλήθεια ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ὅπως κρατῇ ὡς ἠθικὴ κρῆπει νὰ κρατῇ καὶ ὡς θρησκεία ἐμπεδοῦται καθ' ἐκαστην. Ἄν μεταξὺ τῶν τῶν ἐκατομμυρίων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἄπιστοι καὶ ψυχοὶ καὶ τὰ δόγματι καὶ τὰς ἐντολας τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ἀθετοῦντες, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι αὐτὴ κινδυνεύει. Αἱ αἰτίαι τῆς ἀπιστίας ταύτης, ὡς ἀκολούθως θὰ ἴδωμεν, ἐκληροδοτήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ παρελθόντος μᾶλλον, τὸ παρὸν τείνει εἰς ἀκρίβωσιν αὐτῶν, ὀφείλομεν δὲ ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἀπόλυτος παρὰ πᾶσι τοῖς λεγομένοις χριστιανοῖς ἰσχύς καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ χριστιανισμοῦ οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη οὐδὲ κατ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους αὐτοῦ αἰῶνας, ὡς δῆλον γίνεται καὶ ἐκ πολλῶν χωρίων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πολλὰ καὶ βαρῆα μεμφομένων τοὺς τότε χριστιανούς καὶ ἐν τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις τινὰς τῶν πρώτων ἐκκλησιῶν ἐλέγχει διὰ τὰ ἐν αὐταῖς τελούμενα ἁμαρτήματα, ἁμαρτήματα σοβαρὰ καὶ καιρῶν δομῆς ὑπ' αὐτοῦ κατακρινόμενα. Παρὰ πάντα ταῦτα ὅμως ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐν τῷ συνόλω προήλαυσε τότε νικηφόρος καὶ ἀνέπτυσε πᾶσαν τὴν ζωτικὴν καὶ κατακτητικὴν αὐτῆς ἰσχὺν, δι' αὐτῆς τότε ἀνεπτύχθη ἐν γένει ὁ ἀγνότατος καὶ γνησιώτατος χριστιανικὸς βίος, καὶ δικαίως οἱ τρεῖς πρώτοι αἰῶνες τοῦ χριστιανισμοῦ θεωροῦνται ὡς πραγματοποιήσαντες τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτοῦ ἰδεῶδες. Καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα δὲ χρόνοις, καίτοι ἡ ἀρχαία θρησκευτικὴ θεομότης ἠλαττώθη καὶ ἡ ἀρχαία ἠθικὴ ζωὴ ἀπέβαλε πολὺ τοῦ σφρίγγου αὐτῆς καὶ τῆς ἀκμῆς, ὁ χριστιανισμὸς οὐχ ἦρτον δὲν ἔπαυσεν ἐπιδρῶν ἐπὶ τὸν βίον καὶ τὰς τύχας

των προσώπων, των οικογενειών, των κοινοτήτων, των πολιτειών, αί δὲ τόσαι δι' αὐτοῦ μέχρι σήμερα διὰ τῶν αἰώνων ἐπιγενομένη μεταβολαὶ καὶ ἡ ἰσχύς, ἦν μετὰ τοσοῦτους χρόνους διετήρησεν, ἀποδεικνύουσι ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἄλλοτε μὲν ἰσχυρότερον ἄλλοτε δὲ ἀσθενέστερον ἐνεργούσα ἦτο πάντοτε θρησκεία ζωῆς καὶ δόξης δ' ἐκάλυπτεν αὐτὴν αἰθάλη ἠδύνατό τις ἀνασκαλεύων αὐτὴν νὰ διακρίνῃ ὑποκάτω τὴν πυρᾶν. Καὶ σήμερον ἔρα δὲν εἶνε δίκαιον νὰ θεωρηθῆται ἐκποδία ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, ἐπειδὴ μετὰ τὸ τοσοῦτων ἰκαναὶ ὑπάρχουσιν οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ ψυχροί, ἀλλὰ καθ' ἃ ἐπιπομεν ἀδιαφιλονέκητα γεγονότα ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις παρατηρεῖται ἀναθηρμανσις καὶ ἐντασις τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐνισχύεται ὁσημέραι καὶ καθίσταται σφρηγιωτέρα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στερεούμενον καὶ ἐξαπλούμενον τοῦτο κράτος τῆς πίστεως συνδέεται μετὰ τοῦ ὁσημέραι ἐθρονομένου καὶ ἐνισχυομένου κράτους τῆς ἐπιστήμης, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ καθόλου κράτος τῆς θρησκείας ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ὄχι μόνον ἀναμφισβήτητον εἶνε ἀλλὰ καὶ ἀσφαλέςτατον, προώρισται δὲ βαθμηδὸν ν' ἀναθεωρήσῃ καὶ ἀναξωρονοήσῃ πάντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ὃν τὰ πάντα ἔχουσιν εἰς τὸ νὰ κατανοήσῃ καὶ πεισθῆ ὅτι ἡ ἀσφάλεια αὐτοῦ καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐδαιμονία εὐθρηται ἐν βίῳ κανονιζομένη ὑπὸ τῆς πίστεως ἡμᾶ καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας σήμερον εἶνε ἐν γένει χριστιανικώτεροι ἢ ἐν πολλοῖς τῶν πρόσθεν αἰώνων, ὅπου δὲ δὲν εἶνε τείνουσι νὰ γίνωσι τοιοῦτοι. Αἱ ἄλλοτε ὑπερβάσεις, αἱ καταρχήσεις, τὰ ὄργια, τὰ σκάνδαλα, τὰ ἐγκλήματα ἐκδιώκονται ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. Τὰς παρεκτροπὰς δὲν τὰς ἐπιδοκιμάζει ἡ ἰδέα, καὶ ἡ κοινωνία δὲν τὰς συγχωρεῖ. Ὁ ἀμαθὴς κληρὸς, ὁ διαπληκτιζόμενος, ὁ καταδυναστεύων, ὁ ἀμελῶν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, δὲν εἶνε πλέον ἀνεκτός ἐν τῇ σημερινῇ ἐκκλησίᾳ. Τὸ ἐκρίθειν, τὸ σώζειν, τὸ εὐρημεύειν τὰς ψυχὰς, ἰδοὺ ὁ γενικὸς ἀνεγνωρισμένος προορισμὸς του, προορισμὸς ταχθεὶς εἰς αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ καὶ ἀρχηγῶ τῆς εὐσεβείας τῆς ἰσχυρῆς τῆς σήμερον εἶνε πολλῶ ἐναργεσιώτερος τοῦ Βοσσοῦντου, ὅστις ἀνέπεμπε δόξαν τῷ Θεῷ ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς καὶ ταῖς σφαγαῖς τῶν διαμαρτυρομένων. Τυραννία τοῦ κληροῦ ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν δὲν ὑφίσταται. Κοσμικὰ προνόμια αὐτοῦ οὐτε. Τὰ δικαιώματά του ἔπονται εἰς τὰ καθήκοντά του. Τὸ διακονεῖν, οὐδὲν ἐνόησαν αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς, ὁρίζεται

ὁ νόμος καὶ ὁ ὄρος τῆς ὑπάρξεώς του. Ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἔγραψε πρὸς τῶν ἡμετέρων ἡ ἀνακαινίσθη τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν. Καὶ τὸ ὅτι καὶ αὐτὴ ἐγκαινίσει ταύτην πολιτείαν, τὸ ὅτι ἡ ἐκκλησία ἡ ὑπὸ τοσοῦτων ἐν τῷ παρελθόντι βαρυνθεῖσα ἀνομιμάτων κατανοεῖ ὅτι ὀφείλει νὰ γίνῃ μᾶλλον Χριστιανικὴ ἢ Παπικὴ εἶνε ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις τῆς ὑπεριέρας ἰσχύος τοῦ ἀληθοῦς χριστιανικοῦ πνεύματος ἐν ταῖς συγχρόνοις ἐκκλησίαις. Αἱ κακαὶ ἔξεις ὑπάρχουσι βεβαίως ἀκόμη ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ ταύτας ἐκληροδοτήσας κυρίως τὸ παρελθόν. Τὸ παρὸν ἀπέκοψε πολλὰς, ἄλλας ἐμετρίωσε καὶ ἄλλας πολεμεῖ, τὸ δὲ μέλλον θέλει ἐξαφανίσῃ καθ' ὅλοκληρίαν αὐτάς.

Οἱ χρόνοι ἡμῶν δύνανται νὰ καυχήσῃ καὶ ὅτι κατενόησαν ὑπὲρ πάντας τοὺς προηγουμένους τὰς κοινωνικὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχὰς καὶ ἀπέδειξαν εἰς αὐτάς τὸ προσήκον ἐν τῷ βίῳ καὶ τῷ κοινωνικῷ ὄργανισμῷ καθ' ὅσον. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶνε μόνον πίστις, εἶνε καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη καὶ ἰσότης καὶ ἐλευθερία, τὸν χαρακτηρεῖ δ' αὐτοῦ τοῦτον, δι' ἐλευθερίας αἰῶνες καυχώμενοι δι' ἐνδύβειαν καὶ θρησκευτικὴν θερμότητα, ἐνόησαν ὁ ἡμέτερος αἰὼν καὶ ἐνετύπωσεν αὐτὸν εἰς τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ κοινωνικὴ δεσποτεία τὰς ἐξῆς τινῶν ἐπὶ τῶν ἄλλων χάρις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀπέβαλε τὸ μέγιστον τοῦ κράτους αὐτῆς, τὰς εἰς δούλων καὶ δουλοπαροικίαν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ δὲν ὑπάρχουσι πλέον, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας ὁσημέραι κρατυνόμενον ἐργάζεται ὅπως καταβάλλῃ πᾶσαν ἀδικίαν ὑπεροχὴν καὶ ἔρη πᾶσαν ἔννοιαν καταπίεσιν καὶ καταθλίψιν. Κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ὁραν ὑφύονται ἐν Ἀγγλίᾳ μία ἐπὶ σημαία καὶ ἀκούεται μία εὐγενὴς κραυγὴ ὑπὲρ τῶν πασχόντων Ἰρλανδῶν, τὴν σημαίαν δὲ ταύτην ἀνύψοι καὶ τὴν κραυγὴν ταύτην ἠγγυσσιν ὁ «μέγας γέρον» ἐμπνεόμενος ἐν τῷ ἀγῶνί του ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὁποῖου ὀφείλει ἐν πολλοῖς τὸ ἰδεῖσθαι αὐτοῦ ἠθικὸν μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας, ὅπερ περιβάλλει τὸ σπυρὸν ὄνομα αὐτοῦ. Ἡ δὲ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀγάπη, αἱ πρώτισται καὶ οὐσιωδέσταται τῶν ἀρετῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐνισκονταὶ θερμότερον καὶ πρακτικώτερον ὑπὸ τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν. Παρὰ πάσας τὰς ἱεραμείδους ἀνθρώπων, οἵτινες καταπίνοντες τὴν κήρυξιν τοῦ παρελθόντος διτρίζουσι καὶ τὸν κώπο αὐτῶν τοῦ παρόντος, ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη εἶνε σήμερον ἰσχυροτέρα, φιλανθρωπικὰ καὶ ταστήματα ὑπὲρ παντὸς εἶδους πασχόντων ὀφθαίνονται σήμερον πλείονα ἢ ἄλλοτε ποτε καὶ ἀφρονότερα παρέχονται τὰ παρὰ τῶν ἔχον

των πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐλέη καὶ βοηθήματα. Ὁχι δὲ μόνον ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη ἐκρατυνῆται ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει ἀνθρωπίνῃ ἀλληλεγγύη. Αἱ ἐθνικαὶ ἀναιδέθειαι καὶ προλήψεις παρὰ πᾶσαν τὴν παροδικὴν αὐτῶν ὀξυτήτα εἶνε σήμερον σπανιότεραι καὶ μετριοτέραι ἢ ἄλλοτε. Ἡ ἰδέα τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἔθνους δὲν ἀπορροφᾷ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀνήμετοι εἰς διαφόρους ἐθνικότητας συναντῶμενοι δεξιούνται ἀλλήλους φιλῶς καὶ ἀδελφικῶς. Δὲν εἶνε μὲν συμπόλιται εἶνε ὅμως τι ἀνώτερον καὶ ἱερώτερον, ἀνθρώποι. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτῆ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνότητος καὶ ἀμοιβαιότητος εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὀφείλει τὴν σφαιροτάτην, καθολικωτάτην καὶ ἰσχυροτάτην αὐτῆς διατύπωσιν, ὡς εἰς τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ σθένος ὀφείλει καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ αὐτοῦ σθένος ὀφείλει καὶ τῷ βίῳ πραγματικῆν αὐτῆς κατἰσχύσιν καὶ ἐφαρμογὴν. Ἡ συγκοινωνία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐπιστήμη νυν εἰς τὸν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῆς, ἀλλὰ φιλόστοργον πατέρα καὶ ἐνθουσιώδη ἱεραπόστολον ἔσχε πρὸ δέκα καὶ ἐννέα αἰώνων τὸν χριστιανισμὸν. Εἰς τὸν ἡμέτερον δ' αἰῶνα ἀνῆκε ἰδίως ἡ τιμὴ ὅτι τὴν περὶ ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης καὶ ἐνότητος ἀρχὴν αὐτοῦ κατενόησε κάλλιον καὶ συμβάλλει ἐξόχως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς.

Καὶ αὐτὴ ἡ πολιτεία διὰ τῶν νόμων αὐτῆς καὶ τῶν ἀρχόντων καταδεικνύει ὅτι ὑφίσταται ἐν τοῖς νῦν χρόνοις γνησιωτέραν καὶ ἰσχυροτέραν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἡ σκαιοτή, ἡ βία, ἡ τυραννία ἐξωθίζονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν, ψυχὴ αὐτῶν θεωρεῖται ἡ δικαιοσύνη καὶ σκοπὸς ἡ ἐλευθερία, ἐν τῇ κολυμβήθρῳ δὲ ταύτῃ ἐμβαπτίζονται καθ' ἑκάστην καὶ ἐν αὐτῇ θ' ἀνακαινισθεῖσιν καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὲρ τῆς τιμῆς, ὑπὲρ τῆς ζωῆς, ὑπὲρ τῆς περιουσίας, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κεύεται νῦν πολλῶ λογικώτεροι καὶ διακρίτεροι νόμοι ὑποστάντες τὴν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐπίδρασιν. Ἀυτοκράτορες τοῦ παρελθόντος, οἵτινες χριστιανικώτατοι ἐνομιζόντο, ὑπῆρξαν δεσπότες ἀθθαίρετοι καὶ κατεδυνάστευσαν τῶν λαῶν αὐτῶν, λησμονήσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς χριστιανούς ἔρχοντας προορισμὸν καὶ καθήκον ὕψιστον ἔταξε τὸ διακονεῖν καὶ ὅτι ὁ Παῦλος διάκονος τοῦ ἀγαθοῦ ὄρισεν τὴν ἐξουσίαν. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν οἱ κραταιώτατοι τῶν αυτοκρατόρων τὴν ἰσχύν αὐτῶν ἐπέζητοῦσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ λαοῦ τῶν, οὗ κατανοοῦσιν ὅτι εἶνε ὄχι δυνατά ἀλλὰ κατὰ τὸ δόγμα βεὶ τὸ ἔρχαιν ἐστὶ δυνατὸν δὲν ἀνεκρηστούσι μόνον οἱ πολῖται ἀλλ' εὐλαβοῦνται καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν. Ἐνθ' ὅτι ἄλλοτε βασιλεῖς καὶ αυτοκράτορες διῆγον προσωπικὸν βίον ἀθθαίρετον καὶ ἔτακτον

ἀδιάφοροι πρὸς τὰ παραγγέλματα τῆς δημοσίας καὶ οικογενειακῆς ἠθικῆς, οἱ νῦν εἶνε συνήθως οἱ χρηστότεροι σύζυγοι καὶ πατέρες, ἐν δὲ τοῖς οἴκοις αὐτῶν καλλιεργοῦνται καὶ θάλλουσι αἱ κάλλιστα καὶ σεμνότεραι τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν.

Οἱ ἡμεδαποὶ νόμοι πρὸς τοῦτοις σέβονται σήμερον τὴν προσωπικότητα τῶν ἀλλοδαπῶν πλέον ἢ ἄλλοτε καὶ προστατεύουσι τὰ δίκαια αὐτῶν, παρεκτός δὲ δικαιωμάτων τινῶν, τὰ ὅποια κατὰ συνθεόμενα ἀναποσπάστως μετὰ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτου καὶ τοῦ ὑπηκόου, κατὰ πάντα τὰ ἄλλα ἡμεδαποὶ καὶ ἀλλοδαποὶ εἶνε ἀπολύτως σχεδὸν ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ἄν ἐνιαχοῦ εἶ ὑπάρχουσι περιορισμοὶ τινες κατὰ τῶν ἀλλοδαπῶν, τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν μισοξένων ἔξεων τοῦ παρελθόντος καὶ ὑπαγορεύεται συνηθέστερον ἐκ προστατευτικῶν λόγων οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν. Ἄλλ' ἡ ἀντιδρασις αὐτῆ εἶνε προτὸν περιστάσεων ἀναμάλαν καὶ ἐξαιρετικῶν. Τὸ κατὰ τῶν περιορισμῶν τούτων πνεῦμα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου κρατυνεται καὶ διαδίδεται ὁσημέραι ἐν τοῖς νῦν χρόνοις. Ὁ γνώσκων δὲ νὰ μελετῇ τὴν ἱστορίαν διορᾷ ὅτι τὸ παρὸν ὄργη πρὸς τὸ νὰ συναρμόσῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ὑπημοότητος πρὸς τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μετὰ τῶν κρατῶν διεθνῆς δίκαιον φέρει ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις καταφανεστάτην τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἀγεται παρὰ τινῶν ὅτι εἰς τὴν ἐπιστήμην μόνον χρεωστεῖται ἡ δημιουργία τοῦ διεθνῆς δικαίου καὶ ὅτι ὁ χριστιανισμὸς μὴ ἀναγνωρίζων ἴσα πρὸς τοὺς μὴ πιστοὺς δικαίωματα, κηρύττων μάλιστα τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ τὸ διεθνῆς δίκαιον, ὅπερ στηριζόμενον κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τῶν ἴσων δικαίων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἀνέχεται ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ διαιρέσεις μετὰ τὸ πιστῶν καὶ ἀπίστων, πρὸς πάντας ἀπονεύμενον τὸ προσήκον ἀνεξαρτήτως τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἀποχωρέσεων. Καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες δυστυχῶς γίνονται ἔνοχοι τοῦ ἐγνωσμένου τραυνογγήματος, καθ' ὃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἀδίκως καὶ παραλόγως ἀποδίδονται ἀρχαὶ καὶ δοξασίαι ὑπ' αὐτοῦ μὲν προδήλως καὶ ἀσθηρῶς καταδικαζόμεναι, ἀσχημίσασαι δὲ καὶ κηλιδῶσασαι ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξελίξει τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἀνεκήρυξεν αὐτάς, ἐκπίπτουσα προφανῶς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἀθετοῦσα αὐτήν. Ἄν κατὰ τὴν ὑστάτην κρίσιν ὁ χριστιανισμὸς ἐπιφυλάσῃ ποινὰς εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἐπὶ γῆς ὅμως διὰ τῶν αὐτῶν δικαίων περιβάλλει τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς ἀπίστους, τοὺς δικαίους καὶ

τους άμαρτωλούς, προς τους δευτέρους μάλλι-
στα άφοσιούται στενότερον και άποκλειστικώ-
τερον. Αύτος δ' Ίησοϋς ειπεν ότι ήλθεν όχι ίνα
σώση δικαίους, άλλ' ίνα καλέση άμαρτωλούς εις
μεάνοιαν και μετ' αυτών ως άσθενούντων έ-
ποιείτο ίδια τάς άναστροφάς αυτού. Περί ετέρ-
γενημάτων μάλλιστα προκειμένου, άπήγησε να
γίνονται ταύτα άδικήτως προς τε φίλους και
έχθρούς, και του Χριστιανού ούσιώδως γνώρισμα
τουτο κατέστησε, την προς τους έχθρούς άγάπην
και εϋεργσίαν. Ανώτερος δέ πάσης έμπαθοϋς
μισαλλοδοξίας τύπον ήμιν και υπογραμμιν προς
μίμησιν προβάλλει τον Πατέρα τον έν τοις ού-
ρανοίς ήστις χρηστός έστιν επί τους
άχαρίστους και πονηρούς και
τον ήλιον αυτόν άνατέλλει επί
πονηρούς και άγαθούς και βρέ-
χει επί δικαίους και άδίκους.
Ούδ' είνε εϋλογον να υποτεθή ότι ο Χριστι-
ανισμός, καταδικάζων εις κρίσιν τους άθετή-
σαντας τά προς τους άλλους ήθικά αυτών κα-
θήκοντα, την άγαθοεργίαν και την άγάπην,
έπέτρεψεν αυτοίς ν' άρνούνται προς τους μη
θρησκευτικώς όμοδοξούσας την προστάσιαν
του δικαίου και των διεπόντων τάς κοινωνι-
κάς και διεθνείς σχέσεις νόμων.

Αί έληθεις βάσεις ούτω του διεθνούς δικαίου
έδρηνται έν τη Χριστιανική διδασκαλία, εις
τους νέους δέ χρόνους άπόκειται όχι ή τιμή βε-
ίεπνόησαν, άλλ' ή τιμή ότι κατανόησαν και ήρ-
ξαντο εφαρμόζοντες αυτάς. Το ότι ο Ούγγρος,
ο πατήρ όνομασθεις του νεωτέρου
διεθνούς δικαίου, έπεφάνη έν τοις χρόνοις της
θρησκευτικής έν τη Δύσει μεταρρυθμίσεως,
καθ' ήν ή Χριστιανική έλευθερία και ζωή απέ-
σει τον δεσποτικόν ζυγόν της Παπισκής άπολυ-
ταρχίας, είνε γεγονός επιμαρτυρούν την μεταξύ
των άρχων του Χριστιανισμού και του διεθνούς
δικαίου οικειότητα εϋεργατικώς υπέρ του δευ-
τέρου έπιδρώσαν. 'Αλλ' αι άρχαι του διεθνούς
δικαίου πρό όλίγων έτών ίδια ήρξαντο εφαρ-
μοζόμεναι, ή ισχύς δ' αυτών έν τοις χρόνοις
ήμων μάλλιστα κρατύνεται, και κατά τουτο το
παρόν δύναται να καυχηθή ότι είνε πολλώ
χριστιανικώτερον του παρελθόντος. Είς αυτό
άνήκει ή δόξα ότι κατήργησε την δουλείαν και
την δουλοπαιδικίαν και ότι εργαζεται να εξα-
φανίση τα τελευταία λείψανα της ανθρωπεμπο-
ρίας. Είς αυτό άνήκει ή δόξα ότι καθιέρωσε
το δόγμα της έλευθερίας των θαλάσσιων και
των ποταμών και πραγματοποιήσε κατά το
πλεϊστον αυτό. Είς αυτό άνήκει ή δόξα ότι ο
κανών των έθνών δεν είνε ο πόλεμος άλλ' ή
ειρήνη. Είς αυτό άνήκει ή δόξα ότι έν πολ-
λοίς και αυτόν τον πόλεμον έκανόνισεν επί το
δικαιότερον και φιλανθρωπότερον καταδικάσαν
πλείστας αυθαιρεσίας, βιαιοπραγίας και σκλη-

ρότητας του παρελθόντος, ολον τήν βλάβην
δημοσίων καταστημάτων προω-
ρισμένων μάλλον προς κοινωνι-
κούς σκοπούς, ναών, σχολείων,
νοσοκομείων, βιβλιοθηκών, χη-
μικών εργαστηρίων, την παραβί-
ασιν των ιδιωτικών δικαιομά-
των, τάς κακοποιήσεις κατά γυ-
ναίκων, τά έγκλήματα κατά πα-
ίδων, γερόντων και λοιπών προς
πόλεμον άνικάνων, τον φόνον
των τραυματιών και των παραδ-
όντων τά βπλαπολεμίων, τους
μεμονωμένους φόνους νοσοκό-
μων, ιατρών, στρατιωτικών, τε-
ρέων και άλλων μη μαχιμών, την
ολοκληρότητα του έλευθερίου, τον βασι-
λισμόν και τον έξουτελισμόν
των αλίχμαλών. Κατά δέ την έμφα-
σιν του Bluntschli το διεθνές συνάδρον της
Γενεύης κατά το 1864 άναγνωρίσεν την άρχήν
ότι όφείλουσιν οι έμπολέμοι να παρέχουσιν εις
τους τραυματίας του έχθρου τάς αυτάς και προς
τους ίδίους τραυματίας λατρικώς περιποιήσεις,
ήρημνευσε και έφηρμωσε έν τω διεθνεί δικαίω
τον λόγον του Χριστού «άγαπάτε τους έχθρούς
ήμων.» Είς το παρόν άσάφως άνήκει ή δόξα
ότι προσέδωκε κύρος περιούσιον εις το δόγμα
των έθνηκοιήτων, ότι κατέστησε τά μικρά Κράτη
σχετικώς άσφαλέστερα άπέναντι των ισχυ-
ροτέρων, ότι εισήγαγε μεταξύ των μέσων έπι-
λύσεως των διαφορών των Κρατών την διαι-
τησίαν, ότι άνέγραψε μεταξύ των διεθνών
άρχων το έξασφαλίσει εις τους πο-
λίτας τήν κοινήν προστασίαν των
παγκοσμίων άνεγνωρισμένων
προσωπικών δικαιομάτων, ότι έν-
σχυσε την ιδέαν της δημοσπονδίας των Κρατών
και έπολλαπλασίασε τους φίλους της παγκο-
σμίου ειρήνης, ήτις ύπαρξεν ή ύστάτη ύποθήκη
του Ίησοϋ και το θεμελιώτερον των θελημάτων
αυτού.

Κατά ταύτα το παρόν όχι μόνον θρησκευ-
τικώς είνε χριστιανικόν μετά μεζυνοϋ ή άλλ-
λοισ έπιγνώσεως, άλλ' είνε χριστιανικώτερον
και πνευματικώς, ήθικώς, κοινωνικώς, πολι-
τικώς, διεθνώς.

Εάν οι ύλισται έν περιούσι ή περιουσία
διατυμπανίζουσιν ότι ή επιστήμη και ή κοινή
συνείδησις φάλλουσιν έν τοις νύν καιροίς
την άδιαφιλονείκητον του ύλισμοϋ επικράτη-
σιν, φιλοϋντες ήμεις την αλήθειαν, ήν δεν
φοβούμεθα, όμολογοϋμεν ότι κρατερά πάλη
διεξάγεται παρά των έχθρων του χριστιαν-
ισμού κατά των άρχων αυτού επί πάντων των
σταδίων της ανθρωπίνης ενεργότητος, και ότι
ο ύλισμός δια των φιλοσοφικών και βιωτικών

αυτοϋ δοξασίω άντεπεξέρχεται κατά του χρι-
στιανικού πνεύματος μετά ταυτικής έπιμυδύ-
νου έπιβαλλούσης εις τους χριστιανούς άγω-
μιστάς και προμάχους να έργασθώσιν έρρω-
μένεστερον προς πλήρη άποσώθισιν καιών ύ-
παρχόντων και θειών άλλων μελλόντων. 'Ως
ο χριστιανισμός έν τοις νύν χρόνοις άξιοί να
κατισχύση καθ' ολοκληρίαν έν τη ήθική, έν
τω δικαίω, έν τη οικογενεία, έν τη κοινωνική,
έν τη πολιτεία, έν ταίς μεταξύ των έθνών και
των Κρατών σχέσεσι, τοιοντοτρόπως ο ύλι-
σμός άξιοί να κατισχύση αυτός έν πάσι του-
τοις διαρρηθμιζών αυτά κατ' έναντίας άρχάς
και τινι ταύτων έρδην άνατρέπων και άνω-
ρθών. Έν όνόματι αυτού προκηρύσσονται δόγ-
ματα άπαίσια και όλέθρια, οία ή άθεία, ή άρ-
νησις της ήθικής, ή άρνησις του δικαίου, ή
άποθέσις του έθνηκοιικού συμφέροντος και
της ύλικής άπολαύσεως, ή καταδυστάσις, ή
άναρχία, ο άγών περί ύπάρξεως μεταξύ των
ανθρώπων παρεμφερής προς τον άγώνα περί
ύπάρξεως μεταξύ των θηρίων. Τον έν ταύτων
άπειλούμενον κίνδυνον δεν ύποτιμώμεν, ήστε
να νομίζωμεν αυτόν μικρός προσοχής ήξιον,
άλλα και δεν ύπεριτιμώμεν, ήστε να πιστεύ-
σωμεν αυτόν ήξιον σοβαροτέρας ή της πραγ-
ματικής εκτιμήσεως. Το ύλισμοϋ το κράτος
δεν άπορρέει έν της πραγματικής δύναμεως
και της έλευθερίας και περτωσιμένης αυτού
δπδ των πνευματικών εκτιμήσεως, άλλά στηρίζε-
ται, ένθεν μεν εις τον δόλον και την άγυρσίαν
των άντιπροσώπων αυτού, έπιτηδεύει και ά-
συνειδήτως έμμεταλλευθέντων τάς τεραστίας
έφευρέσεις και άνακαλύψεις των θητικών έπι-
στημών, έν όνόματι των άναμφισβητήτων θη-
θεν πορισμάτων αυτών άποφανθέντων ότι α-
σθησις και ύλη το πών, ένθεν δέ έν της άπο-
τόμης τεραστίας αυξήσεως των μέσων της ύ-
λικής εδημερίας και των άναρρηκισθέντων
καθών έν ταίς καρδίαις των έλευθέρων έξ
ύπερβάλλοντος αίσθηματος άπολύτου ισότητος
άπορωτέρων τάξεων έναντίον των έπορωτέ-
ρων και έξ άλλου έν της άπέναντι των κινδύ-
νων ταύτων σχετικής έν άρχή άδρανείας των
άντιπροσώπων της ήθικής και πνευματικής
τάξεως και έν της άντιδράσεως προς ήν άφορ-
μήν έδωκαν ο παπισμός μέγχις ισχύτων ύπο-
στηρέξας την πνευματικήν και θρησκευτικήν
δουλείαν και ή μετά του παπισμοϋ συνεχομένη
κοινωνική και πολιτική δεσποτεία προκαλέσασα
ισχυράν και πως παράφορον καθ' έντης έξέ-
γερσιν των φίλων της ισότητος και της έλευ-
θερίας και των άδικουμένων και καταδυνα-
στευομένων τάξεων. 'Ο άληθής θμός και γνήσιος
χριστιανισμός άεπίοτε κατηγορίσασατο πολέμους
και άντιπάλους, ούτινες ειτε ως έχθροι έσστα-
ρισκοι ειτε ως έχθροι έξωτερικοί ούδέποτε έπέ-

λιπον αυτώ. Αν δέ κατισχύσεν αυτών έν τω
παρελθόντι, ής πολλάκις επί έναντοϋς μακρούς
δεν άνεφάνοντο επί των επάλξεων αυτού οι
κατ' αυτών κρατερός άνταγωνίζόμενοι, ούδεμίαι
άμφισβολία βε ήθ' άτρέψη και θά κατατροπώση
αυτούς νύν βτε τουτο μεν έν τω ζήλον, έν
απ' αυτού άρνούνται οι όπαδοί του, τουτο δέ
έν των άπό του ύλισμοϋ κινδύνων ή χριστια-
νική διδασκαλία έχει και εργαζει καθ' εκάστη
πλήθος ύπερμάχων υπέρ αυτης θεομώς άγω-
μιζομένων. 'Ως φιλοσοφική διδασκαλία ο ύλι-
σμός κατεδικάσθη ήδη περιφανώς υπό τω
μεγίστων και κρατίστων της επιστήμης έρμη-
νέων, ο δ' Έλλην άναγνώστης ο έγκύψας εις
τάς σελίδας της Θρησκείας και έπι-
στημής του κ. Σβαλτσούνη και των Ψυ-
χολόγων αυτού μελετών δεν έχει
ή να ούκείρη την κενότητα τινων των παρ'
ήμων επιστημόνων, ούτινες παρ' όλα τά άναμ-
φισβήτητα πορίσματα της επιστήμης παρού-
σιάζουσιν ως όριστικώς κατισχύσασαν έν τω
έπιστημονικώ πεδίω την διδασκαλίαν του ύλι-
σμοϋ θορυβούσας ίδια περί την θεωρίαν της
έξελίξεως, άκριβώς εκείνην ήτις κατεδι-
κάσθη όριστικώτατα και άπεκηρύχθη και υπό
διασήμων και φανατικών αυτης όπαδών, συ-
νιδόντων έν τω νόμω του άσυγχύτου, άτρέ-
πτου και άμεταβλήτου των ειδών, το πεπλα-
νημένον θεωρίας, ήν ο μεν Δαρβίνος αυτός
προέτεινε ως άπλην ύπόθεσιν, κατέδικασε δ'
ο Βίρχοφ έν όνόματι των άναμφισβητήτων
συμπερασμάτων της επιστήμης και πλήν αυ-
του οι έυδοξότατοι άντιπροσώποι των θει-
κών επιστημών. Αλλά και αι βιωτικά αυ-
του θεωρία, και πως ίκανούς εκτυφλοΰσαι και
παρασύρονσαι, κρατερός άντιπολεμούνται δια
του χριστιανικού πνεύματος, άντικείμεναι δέ
προς την λογικήν του ανθρώπου φύσιν, προς
τά ιδεώδη, τάς τάσεις, αυτά τά συμφέροντα
αυτης ού μόνον τά ύπερκόσμια άλλά και τά
έγκόσμια, δεν δύναται να έχωσι το μέλλον
υπέρ έαυτών. Τάξίς και έλευθερία είνε
τά άσφαλή έρείσματα παντός εύκόσμου κοινο-
νικού και πολιτικού καθεστώτος, ή κοινή δέ
του πεπολιτισμένου κόσμου συνείδησις και έν
μέσω των κινούντων αυτην ποικίλων ζευμά-
των προς αυτάς φέρεται και ταύτων την έφαρ-
μογήν έπιδικάσει και έπιζητεί. Αλλά ο ύλισμός
άρνούμενος ως φιλοσοφικών σύστημα την έ-
λευθερίαν και την δικαιοσύνην άρνεεται άναγ-
κίως αυτάς και ως άρχάς κοινωνικώς και
πολιτικώς δεν δύναται έπομένως να έκανο-
ποιήση αυτά τά θετικώτερα και άπτότερα της
κοινωνίας και της ανθρωπότητος συμφέροντα,
αίτινες ούτω και έν λόγων] ύψηλοτέρων και
έν λόγων άυτοσυντηρήσεως είνε ήναγκασμένοι
να στρέψωσι τά νύτα προς αυτόν. Καί προς

τοῦτο, πρὸς τὴν ἰδίαν καταδίκην καὶ πτώσιν, συντελεῖ τὰ μέγιστα αὐτὸς οὗτος ὁ ὕλισμός. Δύναται δὲ τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐπιτυγχάνων ἀποτυγχάνει καὶ ὅτι, ὡς ταχύτερον καταπέση, ἐσχίσθη ἔργον εἶνε κλειότερον προσκαίρωσ νὰ ἐνισχυθῆ. Οἱ πρόμαχοι τῶν ἀναρχικῶν θεωριῶν ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ ὕλισμοῦ προέρχονται, θρέμματα δ' αὐτοῦ καὶ γεννήματα εἶνε οἱ ἀπειλοῦντες διὰ παντὸς ἐγκλήματος τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν. Ἐλισμὸς προσδεδῶν καὶ ἐνισχυόμενος σημαίνει πολλαπλασιασμὸν κοινωνικῶν στοιχείων τοῦ εἶδους Ῥαβασόλ, πολλαπλασιασμὸς δὲ τοιοῦτος ἐξεγείρων τὴν φρίκην τοῦ πεπλιτισμένου κόσμου δεινῶς ἀπειλουμένου ἐν αὐτῇ τῇ ὑπάρξει του συνεργεῖ ἀποτελεσματικώτατα εἰς καταδίκην τῶν διδασκαλιῶν, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ γενεῖ τὰ τέρατα ταῦτα, τὰ ὅποια πραγματοποιήσαντα ἐν αὐτοῖς τὴν ἠθικὴν ἀναρχίαν ἀναλαμβάνουσι νὰ πραγματοποιήσῃσιν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ πεδίου.

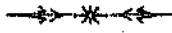
Ὁ χριστιανισμὸς, ἐχθρὸς τοῦ δεσποτισμοῦ, ἀνακηρύττει τὴν ἐλευθερίαν, ἐχθρὸς δὲ καὶ τῆς ἀναρχίας, καθιεροῖ τὴν τάξιν. Ἄλλ' ὅχι μόνον τοῦτο. Καὶ δεῦν ἡ τάξις ἀσφαλισθῆ, καὶ δεῦν ἡ ἐλευθερία βασιλεύσῃ, ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ πληρώσῃ βλάσ τὰς ἀνάγκας τῆς. Οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἐνδασεῖς οἱ ἔχοντες ἀνάγκην βοήθειας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων κοινωνιῶν, αἱ ἠθικαὶ δὲ θλίψεις καὶ τὰ ἄλλα τῶν καρδιῶν θὰ ἐμφανίζονται ὅχι σπανίως τόσον ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ πτωχοῦ ὅσον καὶ ἐν τῇ μεγάρῳ τοῦ πλουσίου. Ἀνάγκη ἐπομένως φιλανθρωπίας, ἀνάγκη πίστεως, ἀνάγκη ἐλπίδος. Φιλανθρωπία δὲ, πίστις καὶ ἐλπίς εἶνε ἄγγελαι παρήγοροι καὶ γλυκεῖς, οὗς ὁ χριστιανισμὸς ἐξαποστέλλει προθύμως πρὸς τοὺς ἔχοντας χρεῖαν αὐτῶν.

Ἡ φύσις καὶ ὁ προορισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος διατελεῖ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ζωὴ τούτου εἶνε καὶ ζωὴ ἐκείνης. Ἐκ καθήκοντος, ἐκ ῥοπῆς, ἐκ συμφέροντος εἶνε καὶ δὲν δύναται ἢ νὰ εἶνε Χριστιανικὴ. Αἱ ἀρεταὶ τῆς πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὀδηγοῦσιν αὐτὴν αἱ παρεκτροπαί τῆς διὰ τῆς ἐξ αὐτῶν γεννωμένης ἀντιδράσεως καὶ μετανοίας πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπαναγούσιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο χαρακτηρίζει ἰδίᾳ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐπιβάλλεται μόνον ἄνωθεν ἐπιβάλλεται καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ὡς προσώπων, ὡς μελῶν τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας, τῆς πολιτείας, τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρὸς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦτον ἀποβλέπων ὁ ἰδρυτὴς του προανήγγειλεν ὅτι θὰ κηρυχθῆ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς καὶ προσεφίτησεν

ὅτι ὁ ἥλιος θὰ φωτίσῃ ποτὲ τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ποίμνην μίαν. Ἡ ἱστορία δὲ ἐβεβαίωσε καὶ εἶνε πρὸς βεβαίωσιν τῆς προφητείας αὐτοῦ ταύτης. Τὸ παρελθὸν διηγείται τὴν νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ παρὸν μαρτυρεῖ τὴν ἀκαταγάνιστον ἰσχύν του. Εἰς δὲ τὸ μέλλον ἐπιφυλάσσεται νὰ πανηγυρίσῃ τὸν πλῆρη καὶ καθολικὸν θρίαμβον αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοιοῦτων σκέψεων καὶ πεποιθήσεων ἐμπνεόμενος ὁ τῆς «Ἀναπλάσεως» Σύλλογος ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τοῦ πραγματικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθη, ἀγωνίζεται καὶ θ' ἀγωνισθῆ κατὰ τὸ αὐτῷ δυνατὸν. Ἐπὶ τὴν σημαίαν δὲ ταύτην ὅψ' ἦν διακρίνεται ἡ Ἑλληνικὴ βασιλεία διὰ τοῦ ἀγλαοῦ αὐτῆς διαδόχου, τοῦ ἐπιτίμου τῆς «Ἀναπλάσεως» προέδρου, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ αὐτῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, τακτικοῦ τοῦ ἡμετέρου Σουλῶλου προέδρου, ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτην ὀφείλει νὰ ταχθῆ σύμπαν ἡμῶν τὸ ἔθνος. Ἐθνος τόσα παρὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφειληθῆν καὶ τόσας πρὸς αὐτὸν ὀφείλον δάφνας καὶ δόξας, ἔθνος διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνακαινισθῆν καὶ διὰ τῆς θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ ἐπικρατήσεως δυναθῆν νὰ συνταχθῆ εἰς ὑπερέχουσαν δύναμιν ἐπὶ πολὺ ἐνδύδως πρωταγωνιστήσασιν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἔθνος καταπεσοῦν κυρίως, διότι ἀφῆκε νὰ σβησθῆ ἐν αὐτῷ τὸ Χριστιανικὸν πῦρ καὶ ἀπέβλαεν ἀπὸ τοῦ αἰσθητήματος τῶν ἡθῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ βίου τῆν ἀληθῆ χριστιανικὴν ζωὴν, ἧτις δὲν κείται ἐν τύποις ξηροῖς καὶ ψυχροῖς καθ' ἕξιν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῇ ζωοποιῷ ἐνεργείᾳ τῶν Χριστιανικῶν μυστηρίων, ἐν τῷ δι' αὐτῶν ἠθικῷ ἀγιασμῷ καὶ τῇ προσαρμόσει τοῦ τι ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ τῆς ψυχῆς βίου πρὸς τὰς ἀρετὰς τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης, ἔθνος, ἅπερ τοσοῦτους χρόνους ἐν Χριστῷ Σωτῆρι ἔζη καὶ ἠλπίζε καὶ προσεδόκα, διὰ δὲ τῆς θρησκείας συνειρήσεως τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυίαν, ἔθνος τοιοῦτο καὶ ἐκ καθήκοντος καὶ ἐκ συμφέροντος ὀφείλει νὰ μετουσιώσῃ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τὰς Χριστιανικὰς ἀρχάς, δι' ὧν πληρούμενον φρονήματος ἀνδροπεποῦς καὶ σθένους ἠθικοῦ, μεγαλόφρονος δὲ καὶ μεγαλοπράγμου καθιστάμενον θάλει δυναθῆ ἐν τῇ χορεία τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν θέσειν πρέπουσαν νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ δράσῃ ἐπαξίως τῆς ἐκπαλαί ὑπὸ τῆς θείας προνοίας καθωρισμένης ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς.



ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΤΗΣ ΘΡΗΣΙΟΣΟΦΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ
ΥΠΟ ΤΡΙΣ ΜΟΝΟΝ ΟΥΒΙΣ ΕΣΒΤΑΖΟΜΕΝΗ
(Συνέχεια καὶ τέλος)

Β'.

Ἡ ἐκ τοῦ κανονικοῦ Δικαίου τῷ ἔθνει ἡμῶν προσγινόμενα ὄφελεια.

Οἱ ἀρμοδιώτατοι ἄνδρες, οἱ μέλλοντες νὰ μεταλαμπαδεύσωσι τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, ἐν αἷς οὗτος μόνον οὐ σβέννυται, εἶνε οἱ λόγοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὡς παρὰ τοῖς Ἄγγλοις καὶ Ῥώσσοις οἱ ἱερεῖς αὐτῶν χριστιανίζουσι πρῶτον τὰ βάρβαρα ἔθνη καὶ ἔπειτα ἐξαγγλίζουσιν ἢ ἐκρωσίζουσιν αὐτὰ, οὕτω καὶ ἡ Ἑλλάς προάγεται νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Πρὶν ὅμως ἔλθῃ ὁ χρόνος τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, ἡ Ἑλλάς ἔχει ἔτερον ἔγγυτερον καθήκον, ὅπερ εἶνε ἡ τήρησις καὶ ἐπίρρωσις τοῦ ὑπάρχοντος Ἑλληνισμοῦ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις.

Ἄλλ' οἱ τῶν Ἄγγλων καὶ Ῥώσσω κληρικοί οὐ μόνον γινώσκουσι νὰ μεταδίδωσιν εἰς τὰ ἔθνη τὰς σωτηρίας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀληθείας μετὰ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ συνηγορῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν, εὐδήμονες ὄντες κράτιστοι τῶν δικαίων τῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν οἱ δὲ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας λειτουργοὶ, καὶ αὐτοὶ οἱ ὄπισσοῦν καλῆς παιδείας γυνάμμενοι, ἀγνοοῦσι παντάπασιν τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν Δίκαιον.

Μέγιστον τῆ ἀληθείᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸ εὐτύχημα, ὅτι ἦτε Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία αὐτοῦ τοὺς αὐτοὺς ἀείπατε τρέφουσι πόθους καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν κοινὸν σκοπὸν τείνουσι καὶ συνεργάζονται, ὅστις εἶνε τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατριδος. Ἐν ᾧ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γαλίᾳ κλπ. Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, ὡς δύο γύναια ζηλότυπα, περὶ συμφερόντων, κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων, αἰετὶ ἐρίζουσι, παρ' ἡμῶν αὐταί, ὡς δύο πεφιλημένοι ἀδελφαί, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀγαθῶν συζῶσι καὶ συναγωνίζονται. Ἄλλ' ἐρωτῶμεν, ἦτο ἄρά γέ ποτε δυνατὸν, ὥστε ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία τῶν νέων Ἑλλήνων νὰ διασθῶσιν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν καὶ σκοποῦς νὰ ἐπιδιώκωσιν ἐν διαμέτρῳ ἀλλήλων ἀφισταμένους, ὡς συμβαίνει ἐν τοῖς ῥηθείσις ἔθνεσιν; Ἀδύνατον.

Ἐάν λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τὸσαῦτα μέχρι τοῦδε ἀγαθὰ τῷ ἔθνει προσήμεγα, δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι χρησιμωτάτη πρὸς ἐπίσχυσιν καὶ μεγάλυνσιν αὐτοῦ γενήσεται; Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ τῶν μαρτύρων

παρήλαθ' σήμερον εἶνε ἡ ἐποχὴ διανοίας ἀσφρονος καὶ εὐσεβοῦς, δι' ἣν καὶ μόνων νέα μεγάλα ἀγαθὰ προσέγονται καὶ τὰ ὑπάρχοντα φυλάσσονται καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω τελειοῦνται. Λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἑλληνομαθεῖς καὶ ἑλληνοφρονες, ἐγκρατεῖς τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν νόμων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἔσονται οἱ πρόωτοι καὶ κυριώτατοι μοχλοὶ πρὸς ἀνέγερσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ αἰσθητήματος καὶ πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἱερῶν πόθων, οὗς οἱ εἰσεβεῖς πατέρες ἡμῶν ἐν μέρει κατώφθασαν εἰς πέρας νὰ φέρωσιν (πρὸβ. ἐπιστ. πρὸς Ἐβρ. ια'. 39, 40). Διάνοια ἕρα εὐσεβείης, ἑλληνοπρεπείας καὶ νομολογικῆς ἀνεπτυγμένη, δύναται σήμερον νὰ πράξῃ τὸσαῦτα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὅσα παντοῖοι σύλλογοι καὶ ἑταιρίαι μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσιν. Ἱερεῖς ἐπιστήμονες καὶ τῶν νόμων τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἐγκρατεῖς δύνανται κάλλιον καί τοις ἄλλοις νὰ σώσωσι καὶ στηρίξωσι τὸν ἐν ταῖς ἔξω Ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις μαραινόμενον Ἑλληνισμὸν ἡμῶν καὶ νὰ ἐπεκτείνωσι τοῦτον μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, ἐνθα ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα, «τὸ φίλιαιον φῶνημα», ἀκούσται.

Γ'.

Ἡ ἐκ τοῦ κανονικοῦ Δικαίου προσλαμβανόμενα ἐπιστημονικὰ ἀνάπτυξις καὶ μόρφωσις.

Τὸ κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κατὰ μὲν τὴν ὕλην αὐτοῦ τάσσεται ἐν τοῖς μαθήμασι τῆς Θεολογίας, καὶ δὴ ἐν τῷ καθαρῶς πρακτικῷ ταύτης μέρει, κατὰ δὲ τὴν μέθοδον καὶ συστηματικὴν τῆς ὕλης αὐτοῦ κατέταξιν ὑπάγεται ὑπὸ τὴν ἐπιστήμην τῆς Νομολογίας, κείμενον μετὰ τοῦ Δικαίου τῆς Πολιτείας, τοῦ κοινῶς καλουμένου συνταγματικοῦ, καὶ τοῦ Δικαίου τῶν Πολιτειῶν, τοῦτέστι τοῦ κληθεῖτος διεθνοῦς Δικαίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐν μὲν ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς τῶν διαμεμαρτυρημένων χριστιανῶν (Protestanto-) ἡ ὕλη τοῦ κανονικοῦ Δικαίου αὐτῶν εἶνε ἡμιστά Θεολογικὴ, ἢτε ἀπορρέουσα τὸ πλεῖστον οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοσμικῆς Ἀρχῆς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ Δίκαιον τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἀνήκει μᾶλλον τῇ Νομικῇ ἢ τῇ Θεολογικῇ ἐπιστῆμῃ διὸ καὶ διδάσκειται μόνον ἐν ταῖς νομολογικαῖς τῶν Πανεπιστημίων αὐτῶν Σχολαῖς. Τοῦ δὲ κανονικοῦ Δικαίου τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἡ ὕλη εἶνε κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ περὶ τοῦ μέρους Θεολογικῆ, ἰδίως τὸ καλούμενον Decretum Gratiani, τὰ δὲ τῶν Παπῶν διατάγματα (Decretales), ἢτε ὑπερηδῶντα τὰ ἅγια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῇ τύρβῃ τοῦ κόσμου μινύμενα, προσεγγίζουσι καθ'

ύλην μάλλον τῆ κοσμικῆ ἢ τῆ θεολογικῆ Νομολογία ὄθεν τὸ Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀνήκει τῆ θεολογικῆ καὶ νομολογικῆ ἐπιστήμῃ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ διδάσκειται ὡς τὰ πολλὰ ἐν ἀμφοτέροις ταῖς τῶν δυτικῶν Πανεπιστημίων Σχολαῖς, δηλαδὴ τῆ θεολογικῆ καὶ τῆ νομολογικῆ. Τὸ Δίκαιον ὅμως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀνήκει μάλλον τῆ θεολογικῆ Σχολῆ, διότι ἡ ὕλη αὐτοῦ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικὴ, ἅτε ἐξαγομένη ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς, τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, τῶν κανόνων τῶν Συνόδων, τῶν νομολογικῶν ἐρμηνειῶν τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν τῶν κανόνων ἐρμηνευτῶν καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ὡς τῶν πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν καὶ ἄλλων ἱεραρχῶν, συντροφεύοντων τοῦτοις καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου αυτοκρατόρων, τὰ τῆς Ἐκκλησίας νόμιμα οἰοῦν ἐπικυρῶντων καὶ προταχθέντων ὥστε τοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν μόνη ἡ μέθοδος εἶναι καθαρῶς νομολογικὴ, περιλαμβάνουσα ἐν ἑαυτῇ τὴν μέθοδον τοῦ τε ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου Δικαίου τῆς Πολιτείας διὰ ταῦτα τὴ μέθην αὐτοῦ ἄλλοθως διδάσκειται ἐν τε ταῖς τῶν Πανεπιστημίων θεολογικαῖς Ἀκαδημαῖς καὶ ἐν τοῖς ἱεροσπουδαστηρίοις τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσσίας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν καταφαίνεται, ὅπως ἡ ἐπιστημονικὴ ὠφέλεια ἐπιγίνεται ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ κανονικοῦ Δικαίου οὐ μόνον τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ἐτέρων Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς τοῦτο τὰ μέγιστα ἀνεκαθεν ἀνεπτύχθη καὶ μετὰ μεγίστου ζήλου σήμερον διδάσκειται καὶ μενθάνεται. Τὸ κανονικὸν Δίκαιον περιλαμβάνει ἐν μικρῷ τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς ὅλης νομικῆς ἐπιστήμης διότι ἡ Ἐκκλησία, οὐσαῖτις ἰσοπέδον πλήρες καὶ τέλειον, τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιδικῶν τελεῖται, κέκτηται ἀναγκάως καὶ πλήρες νομολογικὸν σύστημα, δι' οὗ συντηρεῖται καὶ τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς σκοπὸν διηγεῖται ἐκπληροῦν, ὡς ἡ Πολιτεία ἔχει τὴν ἑαυτῆς νομολογίαν πρὸς τήρησιν ἑαυτῆς καὶ πρὸς ἀρμοστικὴν τῶν πολιτῶν συμβίωσιν καὶ προαγωγὴν, ὕλην τε καὶ διανοητικὴν. Τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ Κανονικὸν Δίκαιον (jus utrumque), τῆς ἐριτίμου ἀρχαιότητος πολυτέμνη κληρονομήματα, ἐγκλείουσι τὸν τύπον αὐστηρῆς συλλογιστικῆς μεθόδου καὶ τελείας διλεκτικῆς, διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ λέπτυνσιν τῆς διανοίας, εἶναι καταλληλότερα πάντων τῶν λοιπῶν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης μαθημάτων, ἅτινα βραδύτερον ἐκείνων συστηματικῶς κατετάχθησαν καὶ ἐμορφώθησαν. Ἐν δὲ τῷ κύκλῳ τῶν τῆς Θεολογίας μαθημάτων, ἰδίᾳ τῶν πρακτικῶν καλομένων, τὸ κανονικὸν Δίκαιον εἶναι ἀναμφιλόγητος οὐ μόνον τὸ πρακτικότερον, ἀλλ' ἅμα καὶ

τὸ συστηματικότερον ἐξαιρεσμένον, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ πρακτικότεραν δεξιότητα τῶν τῆς Ἐκκλησίας λειτουργῶν εἰαρμωστότατον.

Ταῦτα ἐνομίσασμεν ὡς χρησιμώτατα ἐπὶ τοῦ παρόντος δημοσίᾳ νὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ κανονικοῦ Δικαίου καθόλου καὶ ἰδίᾳ τοῦ τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἠθελησάμεν νὰ καταδείξωμεν γενικῶς καὶ συντόμως τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικὴν, τὴν ἔθνικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ μαθήματος χρησιμότητα, ὡς ἡμεῖς τοῦτο ἐδιδάχθημεν καὶ ἐννοοῦμεν. Σκοποῦμεν δὲ νὰ ἐπαυέλθωμεν ἐν ἄλλῃ περιστάσει ἐπὶ τὸ αὐτὸ θέμα ἡμῶν καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ζητήματα εἰδικώτατα ἐκ τοῦ μαθήματος τοῦτου εἴτε ἐν πραγματικαῖς ἰδίαις εἴτε εἰλημμέναις πιστῶς καὶ εἰλικρινῶς ἐξ ἐσερογλώσσων συγγραμμάτων ἐπιφανῶν διδασκάλων τοῦ κανονικοῦ Δικαίου.

Δημ. Ζωμπολίδης.

ΚΗΡΥΓΜΑ Ἱεροκλήρου

Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν τὴν καταπύξιν ἔκθεσιν τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Ἱεροκλήρου κ. Παράσχη ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ περιέχουσαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὡς Ἱεροκλήρου καὶ ἐκτεθεῖσαν τὰ συμπεράσματα ἅτινα ἠδυνήθη νὰ συναγάγῃ, μελετῶν κατὰ τὰς εἰς τὸν νομὸν περιοδείας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς καθόλου ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων καὶ πρὸς ταύτην ἑνθυμίζων τὸ θέμα τοῦ κηρύγματος. Τόσῳ δὲ μάλλον εὐχαρίστως προβαίνομεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως ταύτης, καθόσον φρονοῦμεν ὅτι λίαν ὀρθῶν ἔμα δὲ καὶ ὠφέλιμον τυγχάνει, ἵνα τὸ αὐτὸ πρᾶξωσι καὶ οἱ λοιποὶ Ἱεροκλήρου τοῦ Κράτους διότι οὗτοι ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῶν εὐρισκόμενοι εἰς διαρκῆ συνάφειαν πρὸς τὸν λαόν, κάλλιον παντὸς ἄλλου δύνανται νὰ διαγνώσασιν τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ ἐλλείψεις καὶ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ ὁπάς καὶ τάσεις καὶ συνεπῶς κανονίζοντες πρὸς ταύτας ἐκείνους τὸ θέμα τῆς ἡμιλείας τῶν νὰ συντελεθῶσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν θεραπείαν τῶν παρατηρουμένων ἐλλείψεων καὶ τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν συγκράτησιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ἐπίσης θεωροῦμεν λίαν ἐπιναγκῆς νὰ δημοσιεύωνται ἐνίοτε αἱ ἐν ἐκκλησιαστικαῖς γινόμεναι ἡμιλείαι, ἵνα διαδοθῶσιν εἰς ἐδρύτερον κύκλον ἀνθρώπων καὶ προσέλθῃ μάλλον ἐκ τούτου ὠφέλεια. Ταῦτα ἐκρίναμεν καλὸν νὰ προτάξωμεν τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως ἐπὶ τῇ χρηστῇ ἐλπίδι ὅτι οἱ Ἱεροκλήρου καὶ λοιποὶ ἀφ' ὧν νομῶν θὰ φιλοτιμηθῶσι νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν βῆσον εὐλογον τόσον ἐξ

ἄλλου καὶ ὠφέλιμον γνώμην ἡμῶν ταύτην. Ἡ ἀνωτέρω μνημονευμένη ἔκθεσις ἔχει οὕτως:

Ὅλλας ἐτιζήμερας καὶ συμπληρῶ ἔτος, ἀφ' οὗ ἀνέθηκέ μοι ἡ ἀγία ἡμῶν Μητέρα Ἐκκλησία τὸ ὄψιστον τοῦ Ἱεροκλήρου καθήκον. Ὡς δηλοῦται ἐν τῷ διαγράμματι μου, ἐκήρυξα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τοῦ τῆς Ζακύνθου Νομοῦ. Δὲν παρέλιπον δὲ καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς νὰ ἐκπληρῶ τὸ καθήκον τοῦτο, καίτοι καὶ οἱ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐν αὐταῖς διωρισμένοι αἰδ. ἱερεῖς δὲν ἀμελοῦσι τῆς ἱερᾶς ταύτης διακονίας.

Ὁμολογῶ, ὅτι διαγνοῦς πῶς τὰς πνευματικὰς ἀσθενείας τοῦ χριστιανώμου πληρώματος, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετεγείσθη, ὅσον μοι δυνατόν, τὰ κατάλληλα ἐκείναι φάρμακα, οἷα ἐμπειρὸς τις ἰατρός πρὸς τὸν πάσχοντα αὐτοῦ ἀσθενῆ. Καὶ ὡς ὁ καλὸς ἰατρός δὲν δίδει εὐθὺς ὅλα τὰ δραστικὰ φάρμακα, ἀπὸ ἄλλως δύνανται νὰ βλάψωσι τὸν ἀσθενῆ, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τοῦτ' αὐτὸ κατὰ ἐπίσημα ἐν ταῖς διδασκαλίαις μου, συνδέων δηλαδὴ τὸ πρῶτον μετὰ τοῦ αὐστηροῦ, ὅπως συγκατατήσω μὲν ἐν τῇ ἀδῶ τοῦ Εὐαγγελίου τὸν εἰς αὐτὴν εὐθὺς περιπατοῦντα, ἐξεγείρω δὲ σύννεμα τὸν ἐν ληθάργῳ διατελοῦντα, ἵνα καὶ οὕτως περιπατῇ εἰς τὸ πῶς τῆς ἀληθείας. Κατὰ πόσον δ' ἐπέτυχον ἀφίεται ἄλλοις νὰ κρίνωσιν. Δύναμαι ὅμως μετὰ ὁάρρους νὰ εἶπω, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κηρυττόμενος, ὡς δεῖ, δύναται νὰ ἐπιφέρει ἄριστα ἀποτελέσματα.

Καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν ἐπάρχουσι ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι περὶ τὴν ὀρθοκρίαν ἀπίστοις ἀνθρώπους δὲν συνήτησα, μόνον ἀμφιβάλλοντας, τοῦτ' εἶπεν ὀλιγοπίστους, ἀλλ' ἐγὼ ἀποδίδωμι τοῦτο εἰς τὴν ὀρθοκρίαν τοῦ λαοῦ μόρφωσιν. Ἐξ ὧν τῶν χριστιανικῶν λαῶν εἶνε ὀλιγότερον τὴν ὀρθοκρίαν τοῦ δεδιδαγμένου ἢ Ἑλληνικῶν, ἡ κάλλιον δύναμαι νὰ εἶπω, στερεῖται σχεδὸν ἐντελῶς ὀρθοκρίαν μαθήσεως. Ἡ κοινωνία ἡμῶν διαίρειται εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς λογίους ἢ ἐπιστήμονας, εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ἀντιγνώσκωσι, καὶ εἰς τοὺς παντελῶς ἀγρομάτους. Ἄλλα καὶ αἱ τρεῖς αὗται τάξεις ἔχουσι σχεδὸν τὴν αὐτὴν ὀρθοκρίαν μόρφωσιν. Καὶ ἡ μὲν τάξις τῶν ἐπιστημόνων ἀναμινύει τὴν ὀρθοκρίαν μετὰ τῶν ὑπαρχουσῶν παρὰ τῷ λαῷ βεβαιωμένων, καὶ πολλὰκις, ἵνα ἐπιδείξῃ εὐφραν εἰς σοφίαν, μετὰ χαριεντισμῶν ἐκφράζεται περὶ τῆς ὀρθοκρίαν. Ἀκούει τις παρὰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων τὰς μάλλον ἄλλοκότους ἰδέας, ὡς ἀποδίδουσι τῇ ὀρθοκρίᾳ. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καὶ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες, οἵτινες ὀρθοκρίαν μορφωθέντες εἴτε ἐν τοῖς σχολείοις εἴτε ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, εἰσὶν ὄντως πρότυπα μιμήσεως. Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη τάξις ἔχει ἀτελεστάτας ὀρθοκρίαν γνώσεως. Ἴνα φαντασθῇ τις εἰς ἵπτον κατακόρυπον σημείον ἐξικνεῖται παρὰ ταῖς τάξεις αὐτῆς ἢ ὀρθοκρίαν ἀμάθεια, ἀναφέρει τὸ ἐξῆς, ὅτι τινὲς τὰς ἐορτὰς τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἐπειδὴ ἴσως εἴνε εἰς ὄχλου γένος, ἀποδίδουσι εἰς Θεομητορικὰς ἐορτὰς. Ἡκουσα γυναῖκα λέγουσαν, ὅτι αὐρὸν ἔχουσα τῆς Παρθένου, ἐνῶ προδίκειτο περὶ τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος. Ὅποιαν ὀρθοκρίαν θὰ διδάξῃ ἡ ἀμαθὴς ἐκείνη μήτηρ τὰ τέκνα αὐτῆς; Ὅποια χριστιανικὰ διδάγματα δύναται νὰ ἐγχαράξῃ; Ἡ οἰκογένεια, ὡς ἔχει, δὲν δύναται νὰ διδάξῃ, καὶ ἐὰν μεταδῶσθαι ὀρθοκρίαν τινὰς γνώσεις, θὰ ὡς πληθεῖς δεσποδαιμονίαν καὶ προλήθειαν, αἰτινες προλήθειαι καὶ δεσποδαιμονίαι φέρουσι μετὰ ταῦτα τὴν ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἐκ τούτων προκύπτουσαν ἠθικὴν ἐκσθέντην. Ἄλλὰ μήπως τὸ σχολεῖον δύναται ὀρθοκρίαν ὡς μόρφωσιν τὸν παῖδα;

Ἐν μὲν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ὡς καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀποστηθίζουσιν ἐπιπολιτικῶς οἱ μαθηταὶ μέρη τινὰ ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ οὐδὲν πλέον οὕτω γίνονται καὶ κατὰ τὸ μάθημα τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως. Ἐν δὲ τῷ Ἰουμανισμῷ εἴνε ταῖς πᾶσι γνωστὸν, ὅτι εἰσὶ τὰ ὀρθοκρίαν μαθήματα ἐντελῶς παρεμειλημένα. Καὶ ἐνῶ εἰς τὰ ἄλλα ἐγκύκλια μαθήματα προχωρεῖ πῶς ὁ Ἑλληγ, ἐν τῇ ὀρθοκρίᾳ αὐτοῦ δυστυχῶς ὑπολείπεται διότι καὶ οἱ ἀναλυθέντες νὰ διδάξωσι τὸ ὀρθοκρίαν μαθημα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουσι ν' ἀντιπύξωσιν αὐτὸ, παρεμειλοῦσι τοῦτο καὶ μάλιστα ἐν τῇ ὄρῃ τοῦ ὀρθοκρίαν μαθήματος ἐπιτρέπουσι τοῖς μαθηταῖς νὰ προμελετῶσι τὰ ἄλλα μαθήματα, ὡσεὶ τὸ ὀρθοκρίαν μαθημα δὲν εἴνε ἀξίον σπουδῆς καὶ μελέτης. Ἐκ τούτου λοιπὸν προκύπτει ἡ ὀρθοκρίαν ἀμάθεια καὶ ἡ ἐκ ταύτης ὀρθοκρίαν ἀδιαφορία. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ὀρθοκρίαν διδασκαλία εἴνε ἀνατεθειμένη, ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας, ἥτις μεταδίδει τῷ παιδί τὰς πρώτας ὀρθοκρίαν μαθήματα, εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τοὺς ἐφημερίους. Ἐπειδὴ ἡμεῖς στεροῦμεθα δυστυχῶς, ὡς τανῦν ἔχουσι τὰ πράγματα, μεμορφωμένων ἐφημερίων, ἵνα διδάσκωσι τὰ τέκνα τῆς οἰκογενείας, ὡς σοφῶς ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἔχει διατάξει τὰς κατ' οἶκον παρακλήσεις καὶ τοὺς ἀγασμούς, ἵνα ἐκ τούτων λαμβάνωσιν ἀφορμὴν οἱ ἐφημερίοι νὰ κατηγῶσι τὴν οἰκογένειαν, ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδύνατον ἐστί, διὰ ταῦτα νομίζω ὡς τὸ καταλληλότερον μέσον εἰς ἀνακωπύρτησιν τοῦ ὀρθοκρίαν ἀμάθειας παρὰ τῷ λαῷ τὴν ἀπ' ἀμβωνος καὶ ἐν τοῖς σχολείοις συστηματικὴν ὑπὸ θεολόγων διδασκαλίαν τῆς ὀρθοκρίαν. Δὲν ἐννοῶ γράφων ταῦτα νὰ εἴνε πᾶς χριστιανὸς καὶ θεολόγος, οὐχί, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ διδάσκηται τὰς στοιχειώδεις ἐκείνας γνώσεις τῆς ὀρθοκρίαν, ὡς ἐν τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ νὰ δύνηται καὶ μόνος ν' ἀντιπύξῃ. Καὶ μάλιστα ὅταν τὰ πρώτα ὀρθοκρίαν μαθήματα διδάσκωνται μετὰ τῆς ὀρθοκρίαν ὑπ' εὐσεβῶν ἀνδρῶν, δύναται νὰ φέρωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ λαμπρὰ ἀποτελέσματα.

Μετὰ τῆς ὀρθοκρίαν συνδέεται ὄντως στενότερα καὶ ἡ ἠθικὴ. Τὸ δόγμα τῶν φιλελευθέρων ὀρθοκρίαν, ὅτι ἡ ἠθικὴ εἴνε ἀνεξάρτητος καὶ ἀσχετος πρὸς τὴν ὀρθοκρίαν, οὐδεὶς εὐ φρονῶν δύναται νὰ παραδεχθῇ. Ἰουμαντιὸν πᾶς λογικῶς σκεπτόμενος ἀνθρώπος ὁμολοεῖ καὶ ἐκ τῆς πείρας καὶ ἐκ τῆς ἐκτυλλῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἠθικὴ ἔνευ ὀρθοκρίαν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ὅπου ὑπάρχει τὸ ὀρθοκρίαν αἰσθημα ἐκεῖ θάλλει καὶ τὸ ἠθικόν. Διότι μόνη ἡ ὀρθοκρίαν καὶ μάλιστα ἡ χριστιανικὴ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαπλάτῃ τὴν καρδίαν. Μόνη ἡ χριστιανικὴ ὀρθοκρίαν δύναται νὰ ἐγχαράξῃ ἐν αὐτῇ ἠθικὰς ἀρχὰς, ἀρχὰς αἰωνίους καὶ ἀμεταβλήτους. Ὅταν λοιπὸν παρεμειλητῆι ἡ ὀρθοκρίαν, ὅταν δὲν διδάσκηται οὕτε ὑπὸ τῆς οἰκογενείας, οὕτε ὑπὸ τῶν ἐφημερίων, οὕτε ἐν τοῖς σχολείοις, τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα εἴνεσι λίαν δυσάρεστα ἐν ταῖς κοινωνίαις. Πρέπει νὰ διδαχθῇ ὁ Ἑλληγ, ὅτι οὐχὶ ἐκ φόβου ἀλλ' ἐξ ἀγάπης πρέπει νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν καὶ τοῦτο δύναται νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον. Ὅταν ὁ χριστιανὸς δὲν διδάσκηται τὸν Δεκάλογον, ἐνοεῖται, ὅτι καθ' ἐκάστην θὰ καταπατῇ τοῦτον. Καίτιαι λοιπὸν ὡς ἐκ τῆς παρεμειλησεως τῆς ὀρθοκρίαν ὑπάρχουσι καὶ ἐνταῦθα ἐκείνο δὲμως, ὅπως δραστηρίως ἐν τοῖς κηρύγμασι μου ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις κατακαρνωβολῶ, εἴνε οἱ φόνος, οἵτινες νῦν εὐτυχῶς σπανίως συμβαίνουσι. Περαιτέρω τὴν ἐκθεσίν μου ταύτην εὐχομαι ἐκ κέντρον ψυχῆς, ἵνα ἀφ' ἐνός μὲν ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς διὰ τῆς μορφώσεως ἐφημερίων δυναθῇ νὰ διδάσκη τὴν οἰκογένειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ἡ πολιτεία ἐν μὲν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις μεριμνήσῃ νὰ διδάσκηται,

δει, τὸ θρησκευτικὸν μᾶθημα, ἐν δὲ τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ Γυμνασίοις ἀναθήσει τοῦτο εἰς ἄνδρας θεολογικῶς μετρημένους, καὶ τοιοῦτοί εἰσιν οἱ πρόλοιποι τῆς Θεολογίας. Διότι τότε καὶ μόνον τότε διὰ τῆς διακλάσεως τῆς ἑλληνικῆς καρδίας θρησκευτικῶς θέλει μετριάσθῃ τὸ ἔγκλημα καὶ θέλει εὐμερῆσθῃ ἡ Πατρίς ἡμῶν.

Ἐπὶ τούτοις ἐκτιμούμενος τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου διατελώ

εὐπειθέστατον τέκνον

Ἀντώνιος Παράσης

ἄρχιμανδρ. καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ νομοῦ Ξικόνθου.

Ἐν Ξικόνθῳ τῇ 27 Ἰουνίου 1892.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΣ
ΤΟΙΣ ΚΥΡΙΟΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙΣ
ΤΗΣ ΠΡ. ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1)

Κύριοι Βουλευταί.

Ἐὰν ἕκαστον μέλος οἰασθῆτοτε κοινωνίας, γινώσκων τὰ καθήκοντα, ἅπερ αὐτῷ πρὸς αὐτὴν ἐπιβέβληται, ὀφείλῃ πάσῃ δυνάμει νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς εὐμερείας τῆς εἰς ἡμᾶς ἀνήκει κοινωνίας, καὶ πράττῃ ὅ,τι δυνατόν πρὸς ταχυτέραν αὐτῆς πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν, πολλῶ μᾶλλον οἱ ἀνωτέρως θέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέχοντες ὀφείλουσι διενεκῶς ἀγρυπνοῦντες νὰ δρᾶνται νὰ πάσῃ εὐκαίρῳ περιστάσει, καθ' ἣν δύναται ἀπελευθέρωσιν νὰ ἐπενεργήσωσιν εἴτε διὰ τοῦ παραδείγματός αὐτῶν, εἴτε καὶ δι' ἄλλου

(1) Σ. Δ. Ἐπίμνησι τῇ δηλώσει, ἣν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ ἐποιήσαμεθα, δημοσιεύσαμεν ἑνταῦθα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἐξιολόγου διατριβῆς, ἣν ὁ Σ. Μητροπολίτης ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχεῖ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς κ.κ. Βουλευτάς τῆς 11^{ης} βουλευτικῆς περιόδου.

Ἐθεωρήσαμεν δ' ἐπιπλέον νὰ προβῶμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν κυριωτέρων μερῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἐγγράφου, ἵνα ἔσθην μὲν γνωστῇ πρὸς πάντων ἐκκεκρίτως ἡ κατάστασις τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου ἐν γένει, ἔσθην δὲ ἵνα, διαδιδόμενων τῶν σκέψεων τοῦ Σ. Μητροπολίτου εἰς ἕσασιν ὅσον οἶόν τε εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν, προκληθῇ εὐρύτερη συζήτησις παρὰ τῶν δυναμένων ἢ νὰ ἐξενέγκωσι διάφορον γνώμην ἢ νὰ συμπληρώσωσι τὰ τυχόν ἐλλειπῆς διατυπωθέντα. Ἄλλως τε ἡ Α. Σ. δὲν διεκδικεῖ κύρος καὶ αὐθεντίαν ἀπρόσβλητον ἐπὶ τῶν γραφομένων ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ, ὡς ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου λέγει, ἀπλῶς ἀνέλαβε ν' ἀπευθίῃ τοῦτο πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους, ἵνα διὰ τῆς ὑποβολῆς τῶν ἑαυτῆς σκέψεων ἐπὶ τῆς ἀνορθώσεως τῶν κειμένων κειμένων περὶ τῆς ἀφορμῆς τινὰ τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ μᾶλλον πεπειραμένοις, ὅπως κρείττονα γράψωσι καὶ εἰπωσιν. Ἡ αἰτιολογία τῆς ἀνακλάσεως, φρονούσα ὅτι ζητήματα τοιαῦτα καὶ τοσαύτης σπουδαιότητος, ἀφορούντα εἰς αὐτὰς τὰς ββάσεις τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ υποβάλλωνται εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπανταχοῦ ἡμεγετῶν λογίων, καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι οὗτοι, καὶ νὰ συζητῶνται ὑπ' ὅλων τὰς ἐπάσεις, εὐχαρίστως δέχεται νὰ ὑποβῆται τὰς κρίσεις, ἅς σαφῶς καὶ ὡς

τινὸς μέσου, διεγείροντες παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐθνητικῶς αἰσθητικὰ πρὸς γενναίας δόξουσαν πρόξεις, καὶ ὑποδεικνύοντες τὰ μέσα, δι' ἧν τὰ μὲν κακῶς κείμενα δύνανται νὰ διορθωθῶσι, τὰ δὲ καλῶς ἔχοντα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ προαχθῶσιν, αὐτοὶ πρῶτοι τὰ ὑπαγορευόμενα τοῖς ἄλλοις πραγματοποιοῦντες.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ ἡμεῖς δομώμενοι, καὶ ἐκθεῖν μὲν παρατηροῦντες τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, μὴ καλῶς ἔχοντα, ἐνθεῖν δὲ ἀδιστακτικῶς πιστεύοντες ὅτι ἡ βελτίωσις τούτων λίαν ἐπιμελῶς ἐπενεργήσει ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς καθόλου προόδου τοῦ ἔθνους, καθύστερον ἢ θρησκεία εἶναι τὸ προσφορώτερον μέσον πρὸς ἠθικὴν τῶν κοινωνιῶν ἀνατροφὴν, ἔνευ δὲ ταύτης οὐ μόνον ἀληθῆς πολιτισμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀσθενέστεροι τῶν νόμων ἀποβήσονται ὅπως ἀσθενεῖς καὶ ἀνίσχυροι πρὸς περιστολὴν τῆς κακίας καὶ ἀναστολὴν τῆς πρὸς τὴν παρρηκίαν ἡθικῆς, τῆς ἔνευ θρησκευτικῆς βίσεως παιδείας ἀδυνατούσης νὰ ἀναστῆ τὴν κοινωνίαν ἐκ τῆς πρὸς τὴν κακίαν ἀγοσύσης — ἀνελέγκμων ἵνα, ἀπευθύνωμεν τὴν πρῶσαν τοῖς κυρίοις ἀντιπροσώποις τοῦ ἔθνους καὶ εἰπωμεν ὅσα αἰ ἀσθενεῖς ἡμῶν δυναμῆς ἐπιτρέπουσι καὶ ἡ σμικρὰ πείρα ἐδίδαξεν, ἀφορμὴν ἄλλως τε παρέχοντες τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ μᾶλλον πεπειραμένοις ὅπως κρείττονα γράψωσι καὶ εἰπωσιν.

Οὐδεὶς ἄρνοιε ὅτι ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ὡς ὄντως περισυνήγαγε τὰ νοσία ἑαυτῆς ἐν ἡμέραις λυπηραῖς, διεφύλαξε τὰς δύο πολυτιμότερας τοῦ ἔθνους παρακαταθήκας, τὴν Πίστιν καὶ τὴν Γλῶσσαν, καὶ μητρικῶς ἐγαλόνχησε τὰ ἑαυτῆς τέκνα, χρηστὰς ἐκάστοτε τὰς ἐκείδους παρέχουσα περὶ μελλούσης βελτίωσις τῆς. Ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία ὡς φιλόστοργος μήτηρ ἐν ἡμέραις ἀρχαῖς προσεκάλεε τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα οὐχὶ βεβαίως εἰς θεολογικὰς σπουδὰς καὶ καλλιμαρμάρους σχολὰς, ἀλλ' εἰς τρώγλας ὑπογείους, ἅς ἡ φαντασία εἰς οὐρανίους σπηλαῖς μετεπέσει. Εἰς τὸ φῶς δὲ τῆς σελήνης αἱ ἀειμνήστοι ἐκείνοι τοῦ Ἰψίστου λειτουργοὶ καὶ τοῦ ἔθνους διδάσκαλοι περισυνάγοντες τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων ἐδίδασκον καὶ ἐγύμναζον ταῦτα εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἐμ

αὶν τε συντόμως ἤθελον ἐπενεγκεῖν ἐπὶ τῶν γραφομένων τοῦ Σ. Μητροπολίτου οἱ πολυπληθεῖς αὐτῆς ἑναγώνως, εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ Συλλόγου, ἕπερ ἐν εἰδικαῖς συνεδρίαις αὐτοῦ θέλει ἐπιληθῆναι τοῦ ζαικωτάτου τούτου ζητήματος.

Ἀντιτυπότης διατριβῆς ταύτης εὐρίσκειται ἐν τῷ γραφίμῳ τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ὅστε πᾶς βουλόνοχος νὰ ἐργασθῆναι ἐκτενέστερον ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀπλῶς διγομένων ζητημάτων δύνανται ν' ἀποταθῆναι πρὸς ἡμᾶς ἀναλαμβάνοντες τὴν διαρεῖν ἀποστολὴν τοῦ φυλλαδίου.

ἀνέντες αὐτοῖς τὴν πρὸς τε τὴν θύραθεν καὶ τὴν ἱερὴν σοφίαν ἀγάπην.

Μετὰ τὰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας λοιπὸν φροντίδας, ἐνεργείας καὶ κόπους τῆς Ἐκκλησίας, ἕκαστος περιέμενει, ὅτι ἡ νέα τῶν πραγμάτων κατάστασις ἤθελε διοργανωθῆ ὅπως, ὥστε, ἂν μὴ τὴν πρῶτην ἐν τῷ Κράτει θέσιν καταλάβανεν ἡ Ἐκκλησία, ἂν μὴ εἰς πάντα τὰ ἐθνικὰ ζητήματα ἡ πρωτοβουλία αὐτῆ ἐδίδετο, τοῦλάχιστον δὲν θὰ παρηκωνίζετο καὶ ἐ.λ. τοσοῦτον, ἀλλὰ θὰ ἐλάμβανε τὴν αὐτὴν βεβίως θέσιν, ἣν μετὰ ταῦτα ἔλαβον ἄλλοι αἱ Ἐκκλησίαι, καίπερ οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ποιήσασαι. Παρὰ πᾶσαν ὅμως προσδοκίαν, ὅσοι ἀληθινοὶ ἠθικῶν τῶν πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐδουλεύσαν, τὸ ἔθνος οὐ μόνον δὲν ἤμειψε τὴν γαλοχησασαν αὐτὸ ἀγίαν μητέρα, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀκτώως παρηκωνίσει αὐτήν, παρασχόν δικαιοδοσίαν ἕως περιορισμένην, καὶ συντάξαν νόμους τείνοντας σχεδὸν εἰς τὴν ἐντελῆ αὐτῆς ἀποσύνθεσιν. Ὅσοι δὲ μετανοήσαν διὰ τὴν τοιαύτην γενναιοδοξίαν (1), καθενάστην περιόπτει τὰ παραχωρηθέντα δικαιώματα, ἐπεμβαίνον καὶ ἐκεῖ, ἐνθα δὲν ἐπιτρέπεται ἔκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας, συγκρινομένη πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, εἶναι ἕως ἀδικαιοδογῆτος, αἱ μεταγενέστεροι δὲ γενεαὶ βεβαίως ἀποδώσουσι τὸ δίκαιον, καταδικάζουσαι τὸν μετ' ἀγνωμοσύνης ἀδικήσαντα.

Εἶναι ἀρὰ γὰρ ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς ταπεινωτικὸς ἔθους τοῦ ἐκμηδενίσαντος τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν; Ἐνθ' ὅδε ἀλλαχοῦ ὡς πρῶτον καὶ κύριον ἔρεισμα τῆς πολιτείας θεωρεῖται ἡ ἠθικὴ, βάσις δὲ ταύτης ἡ θρησκεία, λειτουργοὶ δὲ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας ὁ κλήρος, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου πολλὰ καταβάλλονται προστάθειαι ἐν μέρους τῆς πολιτείας καὶ νόμοι ἀσφραγιστοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ νομοθετοῦνται, καὶ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας παρέχονται, καὶ μισθοὶ ὑπὲρ τοῦ κλήρου ὀρέζονται καὶ ἡ εὐπρέπεια τῶν ἱερῶν Ναῶν ἐπιζητεῖται καὶ θεραπεύεται, ἐνταῦθα ἡ πολιτεία φέρεται πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς θρησκείας ὡς ἂν μὴ εἶχεν ἀνάγκην τούτων, ὡς ἂν μὴ εἶχε χρεῖαν τῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς. Ἀπλῆ ἀνάγνωσις τοῦ καταστατικοῦ νόμου τοῦ διευθύνοντος τὰς σχέσεις τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων. Οἱ συντάξαιτες, ἡ μὲν ὅλων ὡς ψηφίσαντες τὸν νόμον τοῦτον, οὐδὲ ὅπως ἔλαβον ἵπ' ὄψιν τὰς πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν μεγάλας ἡμῶν ὑποχρεώσεις οὐδὲ ὅπως ἔλαβον ἵπ' ὄψιν τὰς μεγάλας τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑποχρεώσεις, τὴν πρωτοφανῆ αὐτῶν ἀταπαρνήσιν οὐδὲ ὅπως ἔλαβον ἵπ' ὄψιν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, εἰς ἣς θὰ

ἐμάνθανον, ὅτι σοφοὶ αὐτοκράτορες τὴν ἰσχὺν τῆς Ἐκκλησίας ἐθεώρουν σωτήριον τῆς βασιλείας τῶν βάσις, ἡ δὲ ἰσχυροῦς τῆς πολιτείας δύναμις. Τὰ μεθ' ἡμᾶς ἀνεξαρτηθέντα ἔθνη, καίτοι οὐδὲ ὅπως ὀφείλουσι ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῶν ὅσα τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τῆ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ ὀφείλει, ἅμα τῆ ἀποκαταστάσει τῶν πρὸ παντὸς ἄλλου ἐμερίμνησαν, καὶ διηνεκῶς μεριμνᾶσι περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς κλήρου, γινώσκοντα ὅτι διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, αὐτὸ τὸ ἔθνος προαχθήσεται, τῆς μὲν εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς ἐπαυξανόμενον καὶ κραταιουμένον, τῆς δὲ κακίας περιοριζομένης καὶ ἐξασθενούσης.

Ἵσως τις ἀναγινώσκων τὰς γραμμὰς ταύτας καταδικάσει τὸν γράφοντα ὡς ζητοῦντα ἐνίσχυσιν δευτέρας ἐν τῷ Κράτει ἀρχῆς, δυναμένης νὰ ἐξῆ τοιαύτας συνεπείας, ὅσας ἔχει ἡ ἐπιρροή τῆς καθολικῆς Κλήρου ἐν τῇ Δύσει. Ἵσως ἕτερος παρατηρήσει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἐκπληρώσασα τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ συντελέσασα εἰς τὴν κραταίωσιν τοῦ Κράτους, οὐδὲν ἕτερον καθήκον ἔχει, ἢ νὰ τελεσιουργῇ τὰ μυστήρια διὰ τῶν λειτουργῶν τῆς, πάντων τῶν ἄλλων καθηκόντων, τῆς μορφώσεως τ. ἔ., τῆς διαπαιδαγωγώσεως καὶ τῆς ἠθικοποιήσεως τοῦ ἔθνους, ἀνατεθέντων αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ. Ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὰς παρατηρήσεις ταύτας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρῶτην, μερίστη ἐπίσταται διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, τοῦ ἡμετέρου κλήρου καὶ τοῦ κλήρου τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία καὶ ὁ ἑλληνικὸς κλήρος, ἀείποτε, καὶ ἐν εὐτυχίαις καὶ ἐν δυστυχίαις, συντητοῦσι τὴν ἑαυτῶν τύχην μετὰ τῆς τύχης τοῦ ἔθνους. Οὐδὲν παράδειγμα δύναται τις νὰ προτάξῃ, καθ' ὃ ὁ ἱερὸς κλήρος ἀνέστη πρὸς τὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα, ἐνθ' ὑπὲρ τοῦ ἐναντίον ἔχομεν τὴν ἱστορίαν μαρτυροῦσα ἀψευδῆ. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἱερὸν τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλ. κλήρον πάντοτε ἰδόμενοι, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας κάλλιον ἢ ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους. Ἐὰν δὲ ποτε ἀνεμίχθῃ εἰς ξένας τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ ὑποθέσεις, τοῦτο ἐγένετο ὁσάντις ὑπεβλήθη τοῦτο ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Ἄλλως τε νόμοι, διαγράφοντες ἐκαστὸν τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα ἐν δικαίῳ μέτρῳ, δύνανται νὰ προλαμβάνωσι πᾶσαν παρατροπήν καὶ σφετερισμὸν ἄλλοτριῶν δικαιωμάτων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν παρατήρησιν, ὅτι δηλ. ἡ Ἐκκλησία ἐκπληρώσασα τὸν

προορισμόν της, οὐδὲν ἕτερον ἀπὸ τῆς ὑπολείπειται καθήκον ἢ τῆς τελειουργίας τῶν μυστηρίων, παρατηροῦμεν ὅτι καὶ πᾶσι μὲν αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἡμετέρα, καθήκον εἶχε καὶ ἔχει οὐ μόνον τὰ τελειουργεῖν τὰ μυστήρια, ἀλλὰ καὶ διηγεῖσθαι τὰ περιμυῖα περὶ τῆς ἠθικοποιήσεως τῶν πιστῶν διὰ τῆς ὁρθῆς καὶ εὐσεβοῦς διδασκαλίας καὶ τῶν ἄλλων πρὸς τοῦτο προσφύρων μέσων. Ὅτι δὲ ἡ ἄλλειψις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐκ μέρους τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας τὰ μάλιστα βλέπει τὴν κοινωνίαν, ὡς ἴσως αὐτὴν εἰς ὡκεανὸν ἀνυπολόγιστων δεινῶν, ἀρκοῦσα ἀπόδειξις εἶναι ἡ καθολικὴ τῶν κοινωνιῶν ἐξαχρῶσις, ἣς ἐνεκεν τὸ ἔγκλημα ἐπολλαπλασιάσθη, ἡ ἀσέβεια πανταχοῦ διεδόθη καὶ ἡ ἀνηθικότης ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐξακολουθήσουσι δὲ πάντως τὰ δεινὰ ταῦτα πολλαπλασιαζόμενα, ἐν ὧσιν ὁ μὲν ἱερός Κλήρος διατελεῖ ἱστάμενος εἰς τὴν κατοχήν τῆς ἀμαθίας βαθμίδα, περιοριζόμενος εἰς τὴν τελειουργίαν τῶν μυστηρίων, καὶ ἐν τῇ ἀμαθείᾳ του θεωρῶν τὴν ἱεράν αὐτοῦ διακονίαν ὡς τέχνην πορισμοῦ, ἡ δὲ Ἐκκλησία δι' ἄλλειψιν ἐλευθερίας καὶ ἰκανῶν λειτουργῶν δὲν διαχέει τὴν ζωογόνον αἴθραν τῆς οὐρανόθεν αὐτῆς διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὴν κατάστασιν ταύτην τὴν λυπηρὰν ὑπερῶν ἔχοντες, καὶ νομίζοντες, ὅτι αὕτη προέχεται ἐκ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τῆς ἄλλειψως ὁρθοδόξου χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς ἀπαρτί τῶν ἐθελούσων νὰ χαράξωμεν κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν δυνάμειν τὰς κατωτέρω πρὸς βαλτίωσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν πραγμάτων ἐκτεθησομένης ταπεινῆς σκέψεως, καὶ προκαλέσωμεν τὴν σὺν τὸν κ α ἰ σ ὺ ν τ ο ν ο μ ἔ ρ ι μ ε ν α ν τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ τῶν κυρίων Βουλευτῶν ἐπὶ τῶν ἐξῆς σπουδαιωτάτων ἀντικειμένων:

- 1) Τῆς διοικησεως τῆς Ἐκκλησίας,
 - 2) τῆς μόρφώσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου,
 - καὶ 3) τῆς χρησιμοποιοήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.
- (Ἀκολουθεῖ).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Μετὰ πολυάδυνον νόσον ἀπεβίωσε τὴν προπαρατελευτήσαν ἑβδομάδα (1 Ἰουλίου) ἐν ἡλικίᾳ 54 ἐτῶν ὁ πρόφρων ἐν Ρώμῃ προσβευτῆς Ἀναστάσιος Σκαρλάτος Βυζάντιος, ὃς τὸ ὄνομα ὑπέφερε σπουδαῖον ἐν τῇ διπλωματικῇ καὶ τῇ δημοσιογραφικῇ σταδίῳ.

Ὁ ἀνὴρ, τὸν ὁποῖον βαθύτατα συγκινημένη ἐκήδευσεν ἡ πρωτεύουσα, ὑπέφερε ἐξαιρετικὴν προσωπικότητος ἐν μέσῳ τῆς κυκλούσης ἡμῶν οὐχὶ εὐαρέστου ὀμαλότητος, ἀρθρογράφος ἐκ τῶν διαπερασεστάτων, λόγιος ἐκ τῶν ἐξοχόντων, διπλωμάτης κράτιστος.

Ὁ πρόωρος αὐτοῦ θάνατος συνεινήσεν ἀληθῶς ἅπαντα τὸν ἀνώτερον περὶ ἡμῶν κόσμον, ἡ δὲ στέγησις αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἐθεωρεῖτο πιθανὴ διὰ τὴν κατατρυχουσαν αὐτὸν καρδιακὴν νόσον, ἐπληξε βαθύτατα πάντα ὀκωσθήποτε γνωρίζοντα καὶ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ Βυζαντίου.

Μακρὰς σελίδας δὲν δυνάμεθα τὰ γράψομεν πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ σπανίου ἀνδρός, ὃν ἀπώλεσεν ὁ Ἑλληνισμός. Ἄλλως τε διὰ τὰ γράφηι τις τὴν εἰκόνα τοῦ Βυζαντίου ἀληθῆ καὶ ζωηρὰν ἔφερε νὰ κατέχη τὸν ἀριστοτεχνικὸν ἀλάμον τοῦ ἰδίου. Τούτο μόνον σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸ δεινὸν τῆς ἀπολείας εἶνε τοσοῦτο μέγα, καθ' ὅσον πλῆθι σφαιρῶν, ἐν ἧ ἐπὶ μικρὸν ἔτι δυστυχῶς θὰ μείνωσι παρ' ἡμῶν μεγάλα κενὰ καὶ ἐξ ἧς οὐ πρὸ πολλοῦ ἔτι ἀπεχώρει καὶ ἕτερος πρωταθλητῆς, ὁ ἀείμνηστος ἀντικρῶστος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐγκοδίαζ συλλυπουμένη τῇ πληγείσῃ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ ἰδιαιτέρως ἐκφράζει τὰ εἰλικρινῆ αἰετῆς συλλυπητήρια πρὸς τὸν ἰσότημον ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν διακεκριμένον συντάκτην τῆς Τετραστασίας «Ν. Ἡμέρας» κ. Ἀλέξανδρον Βυζάντιον.

Ταῦτα ἐπεβάλλετο ἡμῖν νὰ χαράξωμεν ἐνταῦθα καὶ ἐκ καθήκοντος πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ὃν πολυπληθεῖς βιοῦσιν ἀκριβῶς ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἔδρασαν ὁ Βυζάντιος εἶτε ὡς δημοσιογράφος εἶτε ὡς διπλωμάτης.

ΑΔΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Βιέννην. Ἡ κυρία Π. Μεταξ. φρ. χρ. 10, ἡ κυρία Ἐλ. Γίλτα. φρ. χρ. 10, ἡ κυρία Φ. Βόλγαμπίου φρ. χρ. 10. — Ἰωάννινα, ὁ κ. Σ. Κοντοῦ. φρ. χρ. 80. — Ἀλεξάνδρεια. Ὁ κ. Α. Συνοδ. φρ. χρ. 10. — Βρυξέλλαν. Ὁ κ. Α. Καραγ. φρ. χρ. 10, ὁ κ. Φ. Φραγκ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Π. Μαρουλ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Σ. Βλασσόπουλ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Δ. Μηλ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Π. Βιολ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Γρ. Κακουρατ. φρ. χρ. 20, ὁ αἰδ. Γ. Ασκατσ. φρ. χρ. 20, ὁ κ. Γ. Γαρδελ. φρ. χρ. 20. Ἦὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πρὸς τοὺς εὐαρεστηθέντας νὰ πληρώσωσι τὰς συνδρομάς των.

Τόποις Ἀ. Καλλαρᾶκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου
— Κάτωθεν τοῦ ἡμερησίου —